ARREST VAN HET HOF
7 november 1985 *

In zaak 145/83,

Stanley George Adams, vertegenwoordigd door D. Vaughan, Q.C., en C. Prout, barrister van de Middle Temple, Londen, geïnstrueerd door Denton Hall, Burgin en Warrens, solicitors, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van P. Berna, advocaat aldaar, boulevard de la Foire 16 A,

verzoeker,

tegen

Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door N. Koch, juridisch adviseur, en K. Banks, lid van de juridische dienst van de Commissie, als gemachtigden, bijgestaan door J. Lever, Q.C., van Gray's Inn, Londen, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij G. Kremlis, lid van de juridische dienst van de Commissie, bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerster,

betreffende een procedure op grond van de artikelen 178 en 215, tweede alinea, EEG-Verdrag,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE

samengesteld als volgt: Mackenzie Stuart, president, U. Everling, K. Bahlmann en R. Joliet, kamerpresidenten, G. Bosco, T. Koopmans, O. Due, Y. Galmot en T. F. O'Higgins, rechters,

advocaat-generaal: G. F. Mancini
griffier: H. A. Rühl, hoofdadministrateur

gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ter terechtzitting van 11 juli 1985,

het navolgende

* Procestaal: Engels.

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de conclusies, middelen en argumenten van partijen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten

A — *Overzicht van de feiten*

Begin 1973 verschafte verzoeker, Stanley George Adams, die tot 31 oktober 1973 in dienst was van Hofmann-La Roche & Co. te Bazel (hierna: La Roche), de Commissie van de Europese Gemeenschappen bewijsmateriaal betreffende bepaalde mededingingsvervalsende praktijken van deze vennootschap. Naar aanleiding van deze informatie legde de Commissie La Roche bij beschikking van 9 juni 1976 een geldboete op. Deze beschikking werd op alle wezenlijke punten bevestigd bij arrest van het Hof van 13 februari 1979 (zaak 85/76, Hofmann-La Roche, Jurispr. 1979, blz. 461).

Op 31 december 1974 werd verzoeker op weg van Italië naar Zwitserland bij de grens door de Zwitserse autoriteiten gearresteerd. In verband met de informatie die hij aan de Commissie had verstrekt, werd hij op grond van de artikelen 273 en 162 van het Zwitserse strafwetboek beschuldigd van verbreiding van bedrijfsgegevens en schending van het bedrijfsgeheim. Op 21 maart 1975 werd hij door de Zwitserse autoriteiten tegen betaling van een borgsom in vrijheid gesteld.

Bij vonnis van 1 juli 1976 verklaarde het Strafgericht te Bazel verzoeker schuldig aan overtreding van de artikelen 162 en 273 van het Zwitserse strafwetboek en veroordeelde het hem bij verstek tot een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf. Zijn beroepen tegen dit vonnis alsook een verzoek om heropening van de procedure werden later afgewezen.

Op 28 mei 1982 diende verzoeker tegen Zwitserland een klacht in bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens, die zijn verzoek bij beschikking van 9 mei 1983 evenwel niet ontvankelijk verklaarde wegens tardiviteit.

Op 18 juli 1983 heeft verzoeker op grond van de artikelen 178 en 215, tweede alinea, EEG-Verdrag het onderhavige beroep ingesteld. Daarin vraagt hij het Hof om de wettigheid te onderzoeken van de handelingen en/of verzuimen van de Commissie van de Europese Gemeenschappen en/of haar personeelsleden in de uitoefening van hun functies, doordat zij:

1) in strijd met de geheimhoudingsplicht, op verscheidene momenten informatie hebben onthuld die heeft geleid tot verzoekers arrestatie, gevangenhouding, proces en veroordeling in Zwitserland; en

2) in strijd met de verplichting om verzoeker behoorlijk deskundig advies te verstrekken, hem niet attent hebben gemaakt op de mogelijkheid om zich tot de Europese Commissie voor de rechten van de mens te wenden.

Voorts vraagt verzoeker het Hof, de Commissie te veroordelen tot vergoeding van de schade die hij heeft geleden ten gevolge van deze onrechtmatige handelingen en/of verzuimen.

B — *Verzoekers rol als informant van de Commissie*

1. Op 25 februari 1973 schreef verzoeker, destijds Maltees onderdaan, geboren in 1927 en sinds 1964 in dienst van La Roche, aan het lid van de Commissie belast met mededingingszaken, een „persoonlijke en vertrouwelijke" brief, waarin hij bepaalde mededingingsvervalsende praktijken van La Roche beschreef. Hij verklaarde, dat hij nog steeds bij La Roche werkte doch voornemens was daar tegen juli 1973 weg te gaan en een eigen vleesbedrijf op te zetten in Italië. Zijn brief besloot als volgt:

„Ik verzoek u, mijn naam buiten deze zaak te houden. Ik sta evenwel geheel tot uw beschikking voor nadere informatie en voor bewijsstukken met betrekking tot elk der hiervóór door mij genoemde punten. Verder ben ik te allen tijde bereid ieder aspect ervan met uw medewerkers of met u persoonlijk te bespreken en, zo nodig, daarvoor naar België of Rome te vliegen. Bovendien, wanneer ik tegen juli 1973 La Roche zal hebben verlaten, ben ik zelfs bereid voor welke rechtbank ook te verschijnen om de juistheid van mijn verklaringen onder ede te bevestigen. Ik vertrouw dat u mij zo snel mogelijk laat weten, op welke wijze ik u verder van dienst kan zijn..."

2. Bij brief van 26 maart 1973 suggereerde de heer Schlieder, op dat ogenblik directeur-generaal Concurrentie (DG IV) van de Commissie, dat verzoeker over de door hem genoemde punten een gesprek zou hebben met de heer Carisi, directeur Inspectie van DG IV.

3. Op 9 april 1973 had vezoeker een onderhoud met twee ambtenaren van de Commissie, de heren Carisi en Rihoux, tijdens hetwelk hij de Commissie bepaalde inlichtingen verstrekte betreffende de activiteiten van La Roche.

4. Na deze ontmoeting zond verzoeker bij brieven van 10 en 15 april en 21 juli 1973 aan de heer Carisi, de Commissie fotokopieën toe van diverse interne documenten van La Roche, met name 14 „Management Information Memoranda" uit de periode februari 1970 — september 1972, alsook een fotokopie van een brief van 25 juni 1973 van de heer Adophe Jann, president van La Roche, aan de directeuren van de vennootschap. Verzoekers laatste brief aan de heer Carisi besloot met de woorden:

„Ik maak van deze gelegenheid gebruik om u mee te delen, dat ik bij La Roche zal blijven tot eind oktober 1973."

5. Daarop eindigden de contacten tussen verzoeker en de ambtenaren van de Commissie. Op 31 oktober 1973 nam verzoeker ontslag bij La Roche en op 1 april 1974 ging hij met zijn echtgenote en drie kinderen in Italië wonen.

C — *Het onderzoek van de Commissie naar de activiteiten van La Roche op grond van artikel 86 EEG-Verdrag*

1. Na vorenbeschreven gebeurtenissen begon de Commissie haar onderzoek naar de activiteiten van La Roche op de door verzoeker onder de aandacht van de Commissie gebrachte gebieden.

2. In het kader van dit onderzoek brachten drie ambtenaren van DG IV van de Commissie op 22 oktober 1974 een bezoek aan de kantoren van de Franse dochteronderneming van La Roche te Neuilly. Zij spraken met de directeur van de dochteronderneming, de heer de Reynier, en onderzochten een aantal dossiers van de vennootschap, doch troffen daarin geen kopieën aan van de documenten die verzoeker aan de Commissie had gegeven. De heer de Reynier ontkende op de hoogte te zijn van het bestaan van deze documenten. Daarop gaven de ambtenaren hem te kennen, dat zij

wisten dat deze documenten bestonden, aangezien zij zelf over kopieën ervan beschikten, en toonden zij hem een pak documenten, zonder hem ze evenwel te laten inzien. Toen de heer de Reynier de ambtenaren vroeg hoe de Commissie in het bezit was gekomen van deze documenten, weigerden zij bovendien om deze vraag te beantwoorden, en verklaarden zij enkel dat „de Commissie vaak ongevraagd informatie ontving".

3. Op 29 oktober 1974 bracht een ambtenaar van DG IV een tweede bezoek aan de kantoren van de Franse dochteronderneming van La Roche, terwijl twee andere ambtenaren haar Belgische dochteronderneming bezochten. De ambtenaren hadden kopieën bij zich van de 14 „Management Information Memoranda" en van de brief van 25 juni 1973 van de president van La Roche aan de directeuren. Bij het maken van deze kopieën hadden zij de passages bedekt die volgens hen de herkomst van de documenten aan het licht zouden kunnen brengen. De ambtenaren van de Commissie hadden een ontmoeting met de directeuren van de twee dochterondernemingen, de heren de Reynier en Vandendael, en toonden hun de kopieën van de documenten, opdat zij de echtheid ervan konden verifiëren. Tijdens deze gesprekken vroegen zowel de heer de Reynier als de heer Vandendael aan de ambtenaren van de Commissie, hoe deze laatste in het bezit was gekomen van de documenten. De ambtenaren weigerden deze vraag te beantwoorden. Tenslotte gaven zij de betrokken kopieën aan de personeelsleden van La Roche en werd hun in ruil daarvoor bevestigd, dat de documenten echt waren.

4. Op 9 juni 1976 gaf de Commissie beschikking nr. 76/642/EEG inzake een procedure op grond van artikel 86 EEG-Verdrag (IV/29.020 — Vitaminen) (PB 1976, L 223, blz. 27), waarin zij stelde dat La Roche misbruik had gemaakt van haar machtspositie op de markt voor onverpakte vitaminen, en deze vennootschap een geldboete oplegde van 300 000 rekeneenheden. Deze beschikking werd later bevestigd bij voornoemd arrest van het Hof van 13 februari 1979, met dien verstande evenwel dat de boete werd verminderd tot 200 000 rekeneenheden.

D — *De door de Zwiterse autoriteiten tegen verzoeker ingestelde strafvervolging*

1. Op 8 november 1974 bracht een Zwitsers advocaat, Dr. Alder namens La Roche een bezoek aan DG IV van de Commissie. Tijdens dit bezoek trachtte hij erachter te komen, hoe de Commissie de betrokken documenten in handen had gekregen. Hij vroeg of het werkelijk nodig zou zijn om, gelijk La Roche overwoog, een vervolging wegens „economische spionage" in te stellen op grond van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek, aangezien het uiteindelijk erom ging, te achterhalen waar het „lek" zich bevond en binnen het bedrijf passende maatregelen te treffen om herhaling te voorkomen. Dr. Alder gaf te verstaan dat, indien de Commissie ermee akkoord ging de naam van de informant te noemen of te zeggen of deze zich te Bazel bevond of niet, La Roche bereid zou zijn de Commissie de nodige documenten en gegevens voor haar onderzoek te verschaffen, en bovendien van strafvervolging tegen de informant zou afzien. De ambtenaren van DG IV weigerden aanvankelijk de herkomst van de kopieën te onthullen, doch zegden uiteindelijk toe dat zij zouden overwegen om Dr. Alder mee te delen, of de documenten in het bezit van de Commissie afkomstig waren van een personeelslid van La Roche.

2. Toen de heer Schlieder kennis kreeg van het voorstel van Dr. Alder, gaf hij instructies dat de Commissie onder geen beding zou afwijken van haar vaste praktijk om de identiteit van informanten geheim te houden. Bijgevolg kreeg Dr. Alder op 6 december 1974 te horen, dat de Commissie niet bereid was om hem mee te delen of de Commissie de documenten van een perso-

neelslid van La Roche had gekregen, en de herkomst van deze documenten niet zou bespreken.

3. Bij brief van 18 december 1974 aan het openbaar ministerie te Bern deed Dr. Alder namens La Roche aangifte tegen een of meer onbekenden wegens verbreiding van bedrijfsgegevens, zoals met name strafbaar gesteld in artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek, en verzocht hij dat ter zake een onderzoek zou worden ingesteld. Tijdens de bezoeken van de ambtenaren van de Commissie aan de dochterondernemingen van La Roche te Neuilly en te Brussel op 29 oktober 1974 — aldus deze brief — „was het mogelijk geweest met het goedvinden van voornoemde ambtenaren van de Commissie de — hierbij ingesloten — fotokopieën te maken van de documenten van La Roche die zich in het bezit van de Europese Commissie bevonden". Met name onder verwijzing naar deze kopieën verklaarde Dr. Alder voorts, dat een onderzoek naar de herkomst van de documenten had uitgewezen, dat de bron ervan in de eerste plaats moest worden gezocht in een bepaalde marketing-afdeling en dat verzoeker de voornaamste verdachte was. In dit verband beklemtoonde Dr. Alder, dat hij na zijn onderhoud met de ambtenaren van de Commissie op 8 november 1974 de indruk had gehad, dat de informant van de Commissie niet langer bij La Roche werkte.

4. Op 31 december 1974 werd verzoeker door de Zwitserse autoriteiten gearresteerd, toen hij op weg van Italië met zijn echtgenote en drie kinderen de Zwitserse grens passeerde. Dezelfde dag nog werd hij verhoord door beambten van de Zwitserse gerechtelijke politie. Het verhoor werd voortgezet op 1 januari 1975. Tijdens dit verhoor verklaarden de politiebeambten tegenover verzoeker, dat ambtenaren van de Commissie aan personeelsleden van La Roche „Management Information Memoranda" en een brief van de president van La Roche hadden getoond. Blijkens het proces-verbaal van het verhoor gaf verzoeker toe, dat het „zeer wel mogelijk" was dat hij de „Management Information Memoranda" aan de Commissie had gegeven.

5. Op 1 januari 1975 werd verzoeker formeel beschuldigd van „economische spionage" in strijd met artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek. Contact met zijn gezin werd hem verboden, en hij werd in afzondering gehouden, eerst in de gevangenis van Lugano en later in de gevangenis van Bazel. Tijdens zijn opsluiting werd hij herhaaldelijk verhoord door beambten van de Zwitserse gerechtelijke politie. Zijn echtgenote werd begin januari eveneens ondervraagd op het politiekantoor van Lugano. Op 10 januari pleegde zij zelfmoord.

6. Blijkens de processen-verbaal van de verhoren die van 22 tot 24 januari 1975 plaatsvonden, hield verzoeker staande dat hij de Commissie wel mondeling informatie had verstrekt, doch haar geen enkel document had gegeven. Hij ontkende te hebben toegegeven, dat hij de Commissie documenten had verschaft, en beweerde dat het proces-verbaal van 31 december 1974 en 1 januari 1975 niet juist weergaf wat hij had gezegd, waarschijnlijk omdat bij deze eerste ondervragingen geen tolk aanwezig was.

7. Op 25 januari 1975 ontving een ambtenaar van DG IV een anonieme brief met het bericht dat verzoeker was gearresteerd, en met een verzoek aan de Commissie om te zijnen gunste te interveniëren. Door deze brief kreeg de Commissie voor het eerst weet van verzoekers arrestatie.

8. Begin februari 1975 voerde Dr. Alder een telefoongesprek met de heer Schlieder van de Commissie, tijdens hetwelk deze

laatste toegaf, dat verzoeker de informant van de Commissie was. Blijkens zijn notities van die dag vertelde de heer Wick, een Zwitserse politiebeamte, in dit verband op 14 februari 1985 Dr. Portmann — een collega van Dr. Bollag, de aanvankelijk door verzoeker in de arm genomen Zwitserse advocaat — dat een hoge ambtenaar van de Commissie verzoeker had genoemd als degene die de documenten had verschaft en van wie de informatie van de Commissie afkomstig was. Dr. Portmann bracht verzoeker onverwijld op de hoogte van zijn gesprek met de heer Wick.

9. Op 21 maart 1975 werd verzoeker in vrijheid gesteld tegen betaling van een borgsom van 25 000 Zwitserse frank, bijeengebracht door vrienden en verwanten.

10. In april 1975 had verzoeker een onderhoud met drie ambtenaren van de Commissie, die hem beloofden dat de Commissie de kosten die hij in redelijkheid had gemaakt voor zijn verdediging in het in Zwitserland tegen hem aangespannen proces zou vergoeden. De Commissie betaalde inderdaad de borgsom terug en nam Dr. Bollags honorarium voor haar rekening. Hiermee was een totaal bedrag gemoeid van ongeveer 110 000 Zwitserse frank. Tevens liet zij een bijzondere studie verrichten van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek. Verzoeker kreeg een kopie van deze studie.

11. Op 1 juli 1976 verklaarde het Strafgericht te Bazel verzoeker schuldig aan overtreding van de artikelen 162 en 273 van het Zwitserse strafwetboek. Het veroordeelde hem bij verstek tot een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, verklaarde de borgsom verbeurd, verwees hem in de kosten en legde hem verbod op in Zwitserland te verblijven voor een periode van vijf jaar. Het vonnis, dat in het Duits is gesteld, bevat de volgende passages:

„*Feiten vermeld in de akte van beschuldiging*

...

Op 22 en 29 oktober 1974 brachten gemachtigde ambtenaren van de Commissie een bezoek aan Michel de Reynier, directeur van Hofmann-La Roche & Co. AG te Neuilly, Frankrijk, en begonnen zij met een grondig onderzoek naar marktaandelen, afnemers, prijzen, verkoopvoorwaarden, verkopen enzovoort op de markt voor vitaminen. Vervolgens vroegen zij om hun „Management Information Memoranda" te overhandigen, en ten slotte aarzelden zij niet om zelf naar deze documenten te zoeken.

Toen hun inspanningen vruchteloos bleken, overhandigden zij de Reynier de 16 hiervóór bedoelde fotokopieën (15 „Management Information Memoranda" en de brief van de president van La Roche van 25 juni 1973) ... en lieten zij hem bevestigen, dat het om kopieën van door La Roche-Bazel opgestelde documenten ging ...

In rechte

...

2. *Feiten*

2.1. De in de akte van beschuldiging beschreven *feiten* zijn bewezen door het tijdens het proces voorgedragen bewijsmateriaal, behalve op twee minder belangrijke punten... In de eerste plaats waren er slechts 14 en geen 15 „Management Information Memoranda" ...

2.2. *Verdachte erkent met name*, dat hij begin 1973 naar de Commissie heeft geschreven en dat hij kort daarop, in maart of april 1973, een dag in Brussel heeft doorgebracht en daar een onderhoud heeft gehad met verschillende ambtenaren van directoraatgeneraal IV, dat is belast met mededingingszaken. Hij geeft toe, dat hij tijdens deze ontmoeting de ambtenaren mondeling heeft ingelicht over al zijn bevindingen en ervaringen met betrekking tot wat volgens hem mededingingsvervalsende praktijken

van zijn werkgeefster en haar concurrenten en afnemers op de markt voor vitaminen waren. Adams geeft toe, dat het gesprek rond de in de „Management Information Memoranda" en in de brief van de heer Jann vervatte informatie en instructies draaide, en voornamelijk betrekking had op akkoorden inzake produktie, verkoop en prijzen en op produktiebeperkingen, getrouwheidsakkoorden en geheime bijeenkomsten van vertegenwoordigers van verschillende chemische bedrijven, tijdens welke werd gediscuteerd over afspraken inzake de verdeling van de wereldmarkt ...

Dat Adams de informant was, blijkt ook duidelijk uit het telefoongesprek dat de heer Schlieder van de Commissie voerde met Dr. Alder, de advocaat die de klagende partij vertegenwoordigt ...

2.3. Twee subsidiaire beschuldigingen worden *betwist*, namelijk dat *„Management Information Memoranda" en een brief van de heer Jann aan ambtenaren van de Commissie ter hand zouden zijn gesteld* en dat later *telefoongespreken zouden zijn gevoerd met en brieven gestuurd aan ambtenaren in Brussel.*

2.3.1. Vaststaat, dat de Commissie in het bezit is van fotokopieën van de bezwarende documenten, gelijk blijkt uit de ondubbelzinnige verklaringen van de getuigen de Reynier en Vandendael, aan wie ambtenaren van de Commissie de betrokken „Management Information Memoranda" en de brief van de heer Jann hebben getoond ...

2.3.2. Tenslotte zij vermeld, dat de brief van de heer Jann ten tijde van het bezoek te Brussel in het voorjaar van 1973 nog niet bestond, aangezien hij is gedateerd 25 juni 1973. Bijgevolg moet Adams noodzakelijkerwijs ook na zijn bezoek aan Brussel nog contacten met de Commissie hebben gehad."

12. Verzoeker ging van dit vonnis in hoger beroep bij het Appellationsgericht te Bazel, dat op 27 september 1977 zijn beroep verwierp, doch het verbod om in Zwitserland te verblijven nietig verklaarde. In het arrest wordt onder meer gesteld, dat „ambtenaren van de EEG op 29 oktober 1974 te Parijs [14 documenten met het opschrift ‚Management Information' en de brief van de president van La Roche van 25 juni 1974] toonden aan getuige de Reynier, die daarvan kopieën maakte..." Uit een brief van 6 januari 1978 blijkt, dat de Commissie een Engelse vertaling van dit arrest aan verzoeker heeft toegezonden.

13. De cassatieberoepen bij het Zwitserse Bundesgericht werden verworpen op 21 april en 3 mei 1978.

14. In februari 1979 ontsloeg verzoeker zijn raadsman, Dr. Bollag, van zijn opdracht en engageerde hij Dr. Diefenbacher, advocaat te Bern, voor zijn verdediging.

15. Een verzoek om heropening van de procedure in Zwitserland werd op 25 november 1981 door het Appellationsgericht te Bazel afgewezen. Het cassatieberoep tegen dit arrest werd door het Bundesgericht verworpen op 17 februari 1982.

E — *Verzoekers landbouwproject in Italië*

1. Op 1 april 1974 vestigde verzoeker zich met zijn gezin in Italië om daar een varkensfokkerij te beginnen. Met dat doel kocht hij 10 hectaren grond voor UKL 75 000 die hij volledig uit eigen kapitaal financierde. Daarnaast investeerde hij UKL 50 000 om de grond bouwrijp te maken en de funderingen te leggen voor acht grote varkensstallen, een voedermolen en kantoorruimte.

2. Op 21 maart 1975 werd verzoeker door de Zwitserse autoriteiten tegen betaling van een borgsom voorlopig in vrijheid gesteld en keerde hij terug naar zijn huis in Italië. Aldaar stelde hij vast, dat de particuliere banken en de subsidie verlenende overheidsinstanties die vóór zijn arrestatie met hem waren overeengekomen zijn bedrijf te financieren, niet langer daartoe bereid waren. On-

der meer ten gevolge van de tussenkomst van de Commissie werden verzoeker in 1977 van overheidswege evenwel opnieuw een lening en subsidies toegezegd om de investering in bedrijfsgebouwen te financieren. Bijgevolg begon hij te bouwen, doch het bouwprogramma liep achter op het met de overheid overeengekomen tijdschema, omdat hij er niet in slaagde overbruggingskredieten te verkrijgen.

3. Wegens dit tekort legden de betrokken overheidsinstanties beslag op verzoekers goederen en beschuldigden zij hem van misbruik van vertrouwen. Op 20 december 1979 werd verzoeker in Italië gearresteerd. Op 12 februari 1980 werd hij tegen betaling van een borgsom vrijgelaten.

F — *Verzoekers klacht tegen Zwitserland bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens*

1. Bij verzoekschrift van 28 mei 1982 diende verzoeker een klacht in tegen Zwitserland bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens. In dit verzoekschrift stelde hij, dat het door de Zwitserse autoriteiten tegen hem aangespannen strafproces in het geheim, in zijn afwezigheid en in strijd met artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 (PB 1977, C 103, blz. 1) was gevoerd; volgens dit artikel heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie en moet het vonnis in het openbaar worden gewezen. Voorts voerde hij aan, dat het proces in strijd was met artikel 10 van voornoemd verdrag, dat het recht op vrijheid van meningsuiting waarborgt.

2. Bij beschikking van 9 mei 1983 verklaarde de Europese Commisie voor de rechten van de mens het verzoek niet ontvankelijk wegens tardiviteit, op grond dat het meer dan zes maanden na de uitspraak van het arrest van het Zwitserse Bundesgericht was ingediend.

3. In dit verband schreef Dr. Bollag, verzoekers gewezen raadsman, in een brief van 11 oktober 1982 aan zijn cliënt het volgende:

„U wenst te vernemen, waarom uw zaak niet werd voorgelegd aan de Europese Commissie voor de rechten van de mens. Op uw vraag antwoorden wij als volgt:

Zowel van u als van de Commissie van de Europese Gemeenschappen hebben wij instructies ontvangen. Gedurende de gehele procedure heeft u nauw contact met de Commissie onderhouden, die u voortdurend op de hoogte hield van alle stappen die konden worden ondernomen

...

Wij hebben dan ook nooit opdracht gekregen om uw zaak voor de Europese Commissie voor de rechten van de mens te brengen..."

G — *Verzoekers verzoeken aan de Commissie om vergoeding van de door hem geleden schade*

1. Bij telexbericht van 14 maart 1980 liet verzoeker de Commissie weten, dat hij in geldnood verkeerde. Op 29 mei 1980 gaf de Commissie hem een cheque voor een bedrag van LIT 50 000 000.

2. Bij brief van 30 mei 1980 deelde Dr. Diefenbacher de Commissie mee, dat verzoeker deze betaling niet als een definitieve regeling van zijn aanspraken jegens de Commissie aanvaardde. Bij brief van 24 juni 1980 vroeg Dr. Diefenbacher aan de voorzitter van de Commissie om „een datum vast te stellen... voor een gesprek over de definitieve regeling van de vergoeding van de schade die de heer Adams had geleden ten gevolge van het doorgeven van informa-

tie aan de EEG..." Bij brief van 18 augustus 1980 ten slotte vestigde Dr. Diefenbacher de aandacht van de Commissie erop, dat hij „in het bezit was gekomen van bewijsmateriaal waaruit ten duidelijkste bleek, dat de Commissie rechtstreeks verantwoordelijk was voor de uiterst penibele situatie waarin de heer Adams zich bevond".

II — Schriftelijke procedure en conclusies van partijen

Bij verzoekschrift, neergelegd ten Hove op 18 juli 1983, heeft verzoeker het onderhavige beroep ingesteld.

In zijn verzoekschrift concludeert hij dat het den Hove behage:

— de Commissie te veroordelen tot vergoeding van de schade die hem is opgekomen ten gevolge van onrechtmatige handelingen en/of verzuimen van de Commissie en/of haar personeelsleden in de uitoefening van hun functie;

— in ieder geval de Commissie in de kosten te verwijzen.

De *Commissie* concludeert in haar verweerschrift dat het den Hove behage:

— het beroep te verwerpen;

— verzoeker in de kosten te verwijzen.

Bij beschikking van het Hof (Derde kamer) van 27 oktober 1983 is aan verzoeker vergunning verleend om kosteloos te procederen.

Bij beschikking van het Hof (Derde kamer) van 22 maart 1984 zijn advocaten aangesteld om verzoeker bij te staan.

Op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, heeft het Hof een instructiemaatregel bevolen, die aan de Tweede kamer is toevertrouwd. Voorts heeft het Hof de Commissie verzocht om overlegging van volledige (niet geretoucheerde) kopieën van de documenten die verzoeker haar in 1973 had verschaft.

Op 31 januari en 1 februari 1985 heeft het Hof (Tweede kamer) verzoeker gehoord, alsook getuigenverklaringen van Dr. Portmann, verzoekers gewezen advocaat in Zwitserland, en van verschillende — voormalige of nog in dienst zijnde — ambtenaren van de Commissie.

Na beëindiging van de instructie heeft het Hof, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder verdere instructiemaatregelen tot de mondelinge behandeling over te gaan. In overleg met partijen heeft het Hof evenwel besloten, het voorwerp van de procedure voorshands te beperken tot de vraag of er een grondslag voor aansprakelijkheid bestaat, en de vraag of verzoekers vordering is verjaard.

III — Middelen en argumenten van partijen

Verzoeker voert tot staving van zijn beroep aan, dat de Commissie zich heeft schuldig gemaakt aan:

A) Schending van haar geheimhoudingsplicht, doordat zij op verscheidene momenten verzoekers identiteit als informant van de Commissie heeft onthuld, hetgeen tot zijn arrestatie, gevangenhouding, proces en veroordeling in Zwitserland heeft geleid;

en

B) Schending van haar verplichting om hem behoorlijk te adviseren omtrent de mogelijkheid om zijn zaak voor de Europese Commissie voor de rechten van de mens te brengen.

A — *De beweerde schending van een jegens verzoeker verschuldigde geheimhoudingsplicht*

a) *Het bestaan van een aan de Commissie toe te rekenen onrechtmatige handeling*

i) De vraag of de Commissie ten aanzien van verzoeker tot geheimhouding was verplicht, nadat hij zijn betrekking bij La Roche had opgegeven.

1. *Verzoeker* stelt, dat de betrekkingen tussen hem en de Commissie en de informatie

die hij aan de Commissie heeft verstrekt, een vertrouwelijk karakter hadden. Zulks blijkt duidelijk uit zijn brief van 25 februari 1973 aan de Commissie en uit de inhoud van zijn gesprek tijdens de bijeenkomst te Brussel op 9 april 1973. Voorts vloeit zulks voort uit de algemene beginselen welke de rechtsstelsels der Lid-Staten gemeen hebben, alsook uit de verplichtingen die op de Commissie rusten krachtens artikel 214 EEG-Verdrag en artikel 20 van verordening nr. 17 van de Raad van 6 februari 1962 (PB 1962, blz. 204).

1.1. Verzoeker wijst erop, dat uit de verklaring aan het slot van zijn brief van 25 februari 1973, dat hij zelfs bereid zou zijn om de juistheid van zijn verklaringen voor een rechtbank onder ede te bevestigen, duidelijk blijkt dat zijn identiteit als informant enkel door hem zelf mocht worden onthuld, en wel in het openbaar en nadat het onderzoek van de Commissie zou zijn voltooid en de zaak aanhangig zou zijn gemaakt bij het Hof. Uit niets in deze slotzin kon worden opgemaakt, dat verzoeker bereid was om op elk willekeurig moment van geheimhouding af te zien.

1.2. Verzoeker betwist de bewering van de Commissie dat hij zelf nooit in de overtuiging zou hebben verkeerd, dat de Commissie jegens hem tot geheimhouding verplicht was. Toen verzoeker zijn ontslag gaf bij La Roche en Zwitserland verliet om in Italië te gaan wonen, gaf hij de heer Carisi van de Commissie voldoende inlichtingen, op grond waarvan hij, zo nodig, contact met hem had kunnen opnemen. De omstandigheid dat verzoeker de ambtenaren van de Commissie tijdens zijn ontmoeting met hen op 9 april 1975 niet heeft verweten, dat zij de door hem aan de Commissie verschafte documenten aan de personeelsleden van La Roche hadden getoond, betekent niet dat zulks hem onverschillig liet. Op dat ogenblik wist hij niet dat zij dit hadden gedaan, en had hij er geen idee van welke consequenties dit zou hebben wat zijn identificatie als de informant betreft. Met name had hij geen reden om te geloven, en geloofde hij ook niet, wat de politie hem daaromtrent had verteld, omdat hij meende dat het een list was om hem een bekentenis te ontlokken zonder dat reële bewijzen voorhanden waren. Bovendien zou het enkele feit dat de Commissie bepaalde documenten had getoond, op zich nog geen reden zijn geweest om verzoeker attent te maken op omstandigheden op grond waarvan de Commissie aansprakelijk zou kunnen worden gesteld wegens schending van de hem verschuldigde geheimhoudingsplicht. Tenslotte ontkent verzoeker, dat hij de Commissie niet heeft gewaarschuwd dat uit de documenten mogelijk zou kunnen worden opgemaakt dat zij van hem afkomstig waren.

1.3. Verzoeker merkt op, dat uit de handelwijze van de Commissie blijkt dat zij zich jegens hem door een geheimhoudingsplicht gebonden achtte. Zo weigerde de Commissie bij verschillende gelegenheden, zowel vóór als na oktober 1973, pertinent om de identiteit van haar informant bekend te maken — tot begin 1975, toen de heer Schlieder zijn naam onthulde. Voorts blijkt uit de pogingen van de Commissie om verzoeker te helpen, dat zij erkende dat een direct verband bestond tussen zijn arrestatie en het feit dat zijn bedrijf in Italië niet van de grond kwam, en dat zij verplicht was deze situatie te verhelpen.

2. De *Commissie* ontkent, dat zij jegens verzoeker door een geheimhoudingsplicht was gebonden, nadat hij zijn betrekking bij La Roche had opgegeven. In dit verband verwijst zij naar de uitdrukkelijke voorwaarden waaronder verzoeker de Commissie de informatie en documenten betreffende

de activiteiten van La Roche had verschaft. Ook uit latere gebeurtenissen blijkt, dat van een dergelijke plicht geen sprake was.

2.1. De Commissie verwijst naar verzoekers uitdrukkelijke verklaring in zijn brief van 25 februari 1973, dat hij na zijn vertrek bij La Roche bereid zou zijn om „voor welke rechtbank ook" te verschijnen om de juistheid van zjn verklaringen onder ede te bevestigen. Deze verklaring kan redelijkerwijs niet worden opgevat als zou verzoeker, gelijk hij thans betoogt, enkel bereid zijn geweest om getuigenis af te leggen voor het Hof van Justitie, nadat de Commissie een formele beschikking tegen La Roche zou hebben gegeven. Verzoeker vroeg weliswaar om zijn naam buiten de zaak te houden zolang hij bij La Roche werkte, doch maakte geen dergelijk voorbehoud voor de periode na zijn ontslag, dat hij waarschijnlijk in juli 1973 zou nemen.

2.2. Volgens de Commissie achtte ook verzoeker zelf haar later niet door een dergelijke plicht jegens hem gebonden. Uit zijn gedrag bleek, dat het hem na zijn vertrek bij La Roche onverschillig liet of hij als de informant van de Commissie zou worden geïdentificeerd, zodat de Commissie gegronde redenen had om aan te nemen dat hem daaraan niets was gelegen. Toen verzoeker zijn betrekking bij La Roche opgaf en van Zwitserland naar Italië emigreerde, gaf hij zelfs zijn nieuw adres niet door aan de Commissie, zodat zij zijn verblijfplaats niet kende. Met name de heer Carisi heeft ontkend daaromtrent iets te hebben vernomen. Tijdens zijn ontmoeting met de ambtenaren van de Commissie in april 1975 verweet verzoeker de Commissie overigens in het geheel niet dat zij de inhoud van de documenten aan La Roche had onthuld, ofschoon hij toen, na hetgeen de politie hem had verteld, zeer goed wist dat de Commissie „Management Information Memoranda" en een aan de directeuren gerichte brief van de president van La Roche aan personeelsleden van het La Roche-concern had getoond. In het vonnis van het Strafgericht te Bazel werd immers verklaard, dat „de betrokken documenten tijdens de ondervraging op tafel lagen en dat herhaaldelijk daarnaar was verwezen". Tijdens zijn ontmoeting met de ambtenaren van de Commissie in april 1975 zei verzoeker, dat de politie hem kopieën van de documenten had getoond en dat hij onmiddellijk had begrepen, dat het kopieën waren van de documenten die hij aan de Commissie had toegezonden. Voorts had verzoeker ten overstaan van de Commissie nooit blijk gegeven van enige bezorgdheid, dat uit de documenten zelf zou kunnen worden afgeleid dat zij van hem afkomstig waren. Tenslotte had de Commissie in januari 1978 aan verzoeker een Engelse vertaling toegezonden van het arrest van het Appellationsgericht te Bazel, waarin werd beschreven welk gebruik de ambtenaren van de Commissie hadden gemaakt van de hun door verzoeker verschafte documenten.

2.3. De omstandigheid dat de Commissie herhaaldelijk weigerde om de identiteit van haar informant bekend te maken, bewijst geenszins dat zij zich door een geheimhoudingsplicht gebonden achtte. Haar handelwijze was uitsluitend ingegeven door haar vaste praktijk, de identiteit van informanten niet te onthullen. Bovendien heeft de Commissie nooit het bestaan erkend van enig verband „tussen verzoekers arrestatie en het feit dat zijn bedrijf in Italië niet van de grond kwam", noch van „een verplichting om de situatie te verhelpen". De Commissie

heeft weliswaar een aantal maatregelen getroffen om te trachten verzoeker te helpen, doch zulks was niet meer dan een uiting van haar menselijke bezorgdheid.

ii) De vraag of de Commissie, zo zij jegens verzoeker door een geheimhoudingsplicht was gebonden, deze plicht heeft geschonden.

1. *Verzoeker* meent, dat de Commissie haar geheimhoudingsplicht heeft geschonden. In de eerste plaats leverde de onthulling van de inhoud van de „Management Information Memoranda" aan de directeuren van de dochterondernemingen van La Roche in België en in Frankrijk ipso facto een dergelijke schending op, omdat La Roche daaruit kon afleiden dat verzoeker naar alle waarschijnlijkheid de informant was. In de tweede plaats gaven ambtenaren van de Commissie meer dan eens aanwijzingen omtrent de betrekkingen van de informant met La Roche. Tenslotte werd verzoeker door de toenmalige directeur-generaal van DG IV van de Commissie, de heer Schlieder, als informant van de Commissie genoemd.

Voorts wijst verzoeker erop, dat Dr. Alder tijdens zijn ontmoeting met de ambtenaren van de Commissie op 8 november 1974 deze laatsten erop opmerkzaam maakte, dat La Roche de mogelijkheid van een strafvervolging tegen verzoeker overwoog. Ofschoon over dit punt tijdens deze bijeenkomst uitvoerig werd gediscuteerd, deed de Commissie niets om verzoeker voor deze mogelijkheid te waarschuwen, en verergerde zij zodoende de schade, voortvloeiende uit de schending van haar geheimhoudingsplicht.

1.1. Verzoeker ontkent dat hij de Commissie niet heeft gewaarschuwd, dat hij op grond van de aan de Commissie verschafte documenten als de informant zou kunnen worden geïdentificeerd. Bovendien heeft de Commissie erkend, dat zij personeelsleden van La Roche had toegestaan om de documenten te fotokopiëren, en dat haar ambtenaren daarbij alles in die documenten hadden bedekt waarvan zij meenden dat het de herkomst ervan aan het licht zou kunnen brengen. De Commissie was zich dus wel degelijk bewust van het feit dat de documenten de identiteit van verzoeker zouden kunnen onthullen, zodat zij contact met hem had moeten opnemen alvorens ze aan iemand te tonen.

1.2. Volgens verzoeker is de geheimhoudingsplicht ook geschonden, doordat La Roche uit het antwoord van de ambtenaren van de Commissie aan de heer de Reynier van 22 oktober 1974, dat „de Commissie vaak ongevraagd informatie ontving", kon opmaken dat de Commissie niet in het bezit van de documenten was gekomen door een op eigen initiatief verricht onderzoek, doch via iemand die toegang tot die documenten had.

1.3. Tenslotte merkt verzoeker op, dat de heer Schlieder tijdens een telefoongesprek met de advocaat van La Roche begin 1975 heeft toegegeven, dat verzoeker de informant van de Commissie was.

2. De *Commissie* ontkent, dat zij een geheimhoudingsplicht jegens verzoeker heeft geschonden. Zij kon onmogelijk voorzien, dat La Roche in staat zou zijn om door onderzoek van de kopieën die zij van de Commissie had ontvangen, de herkomst van de documenten te achterhalen. Voorts zijn La Roche en de Zwitserse autoriteiten door de verklaringen van de ambtenaren van de Commissie niets te weten gekomen wat zij niet reeds wisten.

2.1. De Commissie wijst erop, dat verzoeker haar nooit heeft gevraagd om de inhoud van de door hem verschafte documenten geheim te houden. Hij stemde ermee in, dat

de Commissie de documenten zou gebruiken voor een onderzoeksprocedure en een eventuele beschikking tegen La Roche, en op haar beurt achtte de Commissie het in het kader van deze procedure noodzakelijk om de inhoud van de documenten aan La Roche bekend te maken. Toen de ambtenaren van de Commissie toestemming gaven voor het kopiëren van de documenten, bedekten zij bovendien daarin alles dat huns inziens de herkomst van de documenten aan het licht zou kunnen brengen. Op de kopieën kwam niets voor aan de hand waarvan iemand die zich in een soortgelijke positie bevond als de ambtenaren van de Commissie, de herkomst ervan had kunnen achterhalen. Bovendien waren de documenten circulaires, die als zodanig niet in verband konden worden gebracht met verzoeker, die door La Roche enkel had kunnen worden geïdentificeerd op grond van een ingewikkeld deductieproces en door iemand met een zeer grondige kennis van de organisatie en werkwijze van La Roche.

2.2. Volgens de Commissie kan het door haar ambtenaren op 22 oktober 1974 gegeven antwoord in genen dele hebben bijgedragen tot de identificatie van verzoeker als degene van wie de documenten afkomstig waren. La Roche wist zeer goed, dat de Commissie op dat ogenblik de documenten niet van haar had gekregen. Aangezien het om interne documenten ging, wist La Roche eveneens dat zij afkomstig moesten zijn van iemand die toegang daartoe had.

2.3. De Commissie vestigt de aandacht erop, dat verzoeker na zijn arrestatie door de Zwitserse autoriteiten op 31 december 1974 steeds zelf heeft toegegeven, dat hij de informant van de Commissie was. Een eventuele latere bevestiging door de Commissie van verzoekers identiteit als informant is derhalve volstrekt irrelevant voor de onderhavige zaak. Het Strafgericht te Bazel heeft verzoekers oorspronkelijke bekentenis als rechtsgeldig aanvaard en op grond van deze bekentenis zijn schuld vastgesteld.

Voorts blijkt uit dit vonnis duidelijk, dat de advocaat van La Roche de verklaring van de heer Schlieder niet opvatte als een bevestiging, dat de documenten van La Roche, die in het bezit van de Commissie waren gekomen, van verzoeker afkomstig waren, en enkel op dit punt werden de aan verzoeker ten laste gelegde feiten betwist.

b) *De vraag of verzoekers vordering is verjaard ingevolge artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG*

1. De *Commissie* betoogt, dat verzoekers vordering in ieder geval is verjaard op grond van artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG.

1.1. Inzonderheid merkt de Commissie op, dat uit de feiten van de zaak blijkt, dat volgens de door de Zwitserse autoriteiten verstrekte informatie verzoeker vanaf januari 1975 zeer goed wist, dat de Commissie de inhoud van de documenten aan La Roche had bekendgemaakt. Indien het onderhoud tussen de heer Schlieder en de advocaat van La Roche, Dr. Alder, in februari 1975 al enig causaal belang had, hetgeen de Commissie ontkent, dan was dit verzoekers raadslieden in ieder geval uiterlijk op de datum waarop zij het vonnis van het Strafgericht te Bazel ontvingen, dat wil zeggen op 1 juli 1976, of kort daarna, bekend. Het lijkt nauwelijks aannemelijk, dat verzoekers advocaten hem op dat ogenblik niet daarvan in kennis hebben gesteld. De Commissie concludeert, dat de handelingen die volgens verzoeker een schending opleveren van de geheimhoudingsplicht die naar zijn zeggen op de Commissie rustte, in wezen meer dan vijf jaar vóór de inleiding van de onderhavige procedure hebben plaatsgevonden en aan verzoeker en/of diens raadslieden bekend waren.

Aangenomen al dat onwetendheid op grond van artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG in aanmerking kan worden genomen, dan nog moet degene die onwetendheid als beletsel voor het ingaan van de verjaringstermijn inroept, de nodige stappen hebben ondernomen om de waarheid te achterhalen. In casu heeft verzoeker toegegeven dat zowel hij als een van zijn raadslieden wisten, dat een Zwitsers politiebeambte had beweerd dat een ambtenaar van de Commissie verzoeker had geïdentificeerd. Verzoeker heeft er eenvoudig de voorkeur aan gegeven te geloven dat deze bewering uit de lucht was gegrepen, en het daarna jarenlang niet nodig geacht, nadere inlichtingen in te winnen. In dit verband ontkent de Commissie iets af te weten van een vraag van verzoeker om hem een Engelse vertaling te bezorgen van het vonnis van het Strafgericht te Bazel van 1 juli 1976.

Voorts merkt de Commissie op, dat in artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG niet wordt bepaald dat de verzoeker op de hoogte moet zijn van de feiten, wil de verjaringstermijn kunnen ingaan. Tenslotte is in casu geen sprake van bedrog of bedrieglijke verheling van de gewraakte handelingen door de Commissie.

1.2. De Commissie betwist verzoekers argument, dat de in artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG bedoelde termijn moet worden geacht te zijn ingegaan op het ogenblik waarop de Commissie niet langer „advies" verstrekte. De Commissie stelt, dat zij Dr. Bollag nooit heeft geadviseerd over het gemeenschapsrecht, noch omtrent de vraag in hoeverre zij eventuele verplichtingen jegens verzoeker niet zou zijn nagekomen.

1.3. De Commissie voert aan, dat de door verzoeker in casu gewraakte handelingen geïsoleerde, eenmalige feiten waren. Zij is bereid te aanvaarden dat, indien deze handelingen ten aanzien van verzoeker onrechtmatig waren, hij daaraan geen vorderingsrecht kon ontlenen zolang zij hem geen schade hadden berokkend. Volgens verzoeker hebben de betrokken handelingen hem schade veroorzaakt doordat zij tot zijn arrestatie, gevangenhouding en proces en dientengevolge tot verdere verliezen en schade hebben geleid. Op het eerste gezicht is de verjaringstermijn derhalve uiterlijk ingegaan op de dag van verzoekers veroordeling, te weten 1 juli 1976. De omstandigheid dat, gelijk verzoeker betoogt, de schade ten gevolge van de eerdere, beweerdelijk onrechtmatige handelingen van de Commissie voortdurend is toegenomen, kan niet tot gevolg hebben dat de verjaringstermijn later ingaat. Anders zou telkens wanneer verzoeker meende andermaal in enig opzicht schade te hebben geleden, deze termijn opnieuw beginnen te lopen.

2. *Verzoeker* betwist, dat zijn vordering is verjaard op grond van artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG.

2.1. In de eerste plaats voert hij aan, dat hij noch zijn raadslieden vóór augustus 1980 op de hoogte waren van de relevante feiten.

In dit verband ontkent verzoeker dat zijn voormalig raadsman, Dr. Bollag, deze feiten kende, en stelt hij dat hij, zelfs indien dit het geval was, geen gegronde redenen had om daaraan geloof te hechten, of om daaruit de juiste conclusies te trekken ten aanzien van de aansprakelijkheid van de Commissie.

Voorts wijst verzoeker erop dat zijn raadsman, Dr. Diefenbacher, die de relevante stukken met aanzienlijke vertraging had ontvangen, hem begin augustus 1980 liet weten, dat uit een onderzoek van het dossier van het strafproces voor het Strafgericht te Bazel in de eerste plaats bleek, dat ambtenaren van de Commissie aan La Roche kopieën hadden getoond van documenten

die verzoeker hun in vertrouwen had verschaft, en in de tweede plaats dat de heer Schlieder tijdens een telefoongesprek met de raadsman van La Roche verzoeker als de informant van de Commissie had genoemd. Tot op dat ogenblik was verzoeker zich niet bewust geweest van deze schending van de geheimhoudingsplicht, aangezien hij geen kopieën van de relevante getuigenverklaringen had gezien en hij evenmin daarop attent was gemaakt. Zelfs indien hij ze had gezien, zouden zij hem niets hebben gezegd, omdat hij geen Duits kon lezen en niet de middelen bezat om zich een vertaling te verschaffen.

Voorts kwam op verzoekers vraag om een Engelse vertaling van het vonnis van het Strafgericht te Bazel van 1 juli 1976 geen antwoord van de Commissie. Volgens verzoeker wist de Commissie dat, indien hem een dergelijke vertaling zou zijn bezorgd, hij onmiddellijk zou hebben ingezien welke rol de Commissie bij zijn arrestatie had gespeeld.

Trouwens, zelfs indien verzoeker had geloofd, of had moeten geloven, dat het onderhoud tussen Dr. Alder en de heer Schlieder werkelijk had plaatsgehad, dan nog had hem dit niet attent gemaakt op de omstandigheden op grond waarvan de Commissie verantwoordelijk was voor zijn arrestatie. De Commissie zelf had met nadruk gesteld, dat de advocaat van La Roche tijdens zijn gesprek met de heer Schlieder de verklaringen van deze laatste niet had opgevat als een bevestiging, dat de in het bezit van de Commissie gekomen documenten van verzoeker afkomstig waren.

Tenslotte geloofde verzoeker noch zijn raadsman de verklaringen van de Zwitserse politie en van politiebeambte Wick betreffende de informatie die ambtenaren van de Commissie aan medewerkers van La Roche zouden hebben verstrekt. Voor verzoeker, die in de overtuiging verkeerde dat tussen hem en de Commissie een vertrouwensrelatie tot stand was gekomen, was een dergelijke handelwijze ondenkbaar.

2.2. Verzoeker betoogt, dat het gemeenschapsrecht en in het bijzonder de vraag in hoeverre de Commissie bepaalde verplichtingen van de Europese Gemeenschap jegens verzoeker zou kunnen hebben geschonden, een van de punten vormde waaromtrent de Commissie Dr. Bollag en, via deze laatste, verzoeker adviseerde. Aangezien het advies van de Commissie niet onafhankelijk en objectief kon zijn, moet de in artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG bedoelde verjaringstermijn worden geacht te zijn ingegaan op de dag waarop de Commissie niet langer advies verstrekte en/of verzoeker zelf daadwerkelijk kennis kreeg van de feiten.

2.3. Verzoeker stelt, dat volgens de rechtspraak van het Hof de verjaringstermijn in procedures ter zake van niet-contractuele aansprakelijkheid niet kan ingaan, voordat aan alle voorwaarden betreffende de verplichting tot schadeloosstelling is voldaan en met name niet voordat de schade is komen vast te staan. In casu heeft de voor vergoeding in aanmerking komende schade van verzoeker een periode beslagen die ten minste heeft geduurd tot 12 februari 1980, de dag van zijn vrijlating uit de gevangenis in Italië.

B — *De beweerde schending van de verplichting om verzoeker te adviseren omtrent de mogelijkheid om zich tot de Europese Commissie voor de rechten van de mens te wenden*

1. *Verzoeker* stelt dat de Commissie, door in april 1975 op zich te nemen om Dr. Bollag te adviseren bij de voorbereiding van verzoekers verdediging, ten aanzien van deze laatste een zorgplicht had, en wel de verplichting om hem behoorlijk deskundig advies te verstrekken. In strijd met deze plicht heeft de Commissie verzuimd, verzoeker attent te maken op de mogelijkheid om zich tot de Europese Commissie voor de rechten van de mens te wenden op grond dat de tijdens zijn arrestatie, gevangenhouding en proces gevolgde procedure in strijd was met het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met name de artikelen 6 en 10 ervan.

2. De *Commissie* ontkent, dat zij jegens verzoeker een zorgplicht had, op grond waarvan zij hem diende te adviseren omtrent de mogelijkheid om zich tot de Europese Commissie voor de rechten van de mens te wenden. Zij heeft de kosten van verzoekers verdediging tegen bepaalde beschuldigingen voor de Zwitserse rechtbanken vergoed en, behalve met betrekking tot een beperkt aantal punten waarop zij de Zwitserse advocaten van verzoeker gespecialiseerd advies heeft verstrekt, deze advocaten betaald en het aan hen overgelaten om verzoeker te adviseren.

Voorts betoogt de Commissie in dupliek, dat verzoekers vordering op grond van schending van een beweerde plicht van dien aard in ieder geval eveneens is verjaard.

C — *De door verzoeker geleden schade*

1. *Verzoeker* betoogt, dat hij ten gevolge van de handelingen en/of verzuimen van de Commissie en/of haar personeelsleden de volgende schade heeft geleden:

i) Doordat zijn goede naam in Italië was besmeurd ten gevolge van zijn arrestatie, gevangenhouding en proces in Zwitserland, werd hem de financiële en commerciële steun geweigerd die hem voordien was beloofd en die noodzakelijk was om zijn aanloopinvestering in zijn landbouwbedrijf te doen renderen. In zijn huidige half voltooide staat is dit bedrijf onverkoopbaar. Zijn aanloopinvestering is thans waardeloos en verzoeker heeft UKL 125 000 verloren.

ii) Tot zekerheid van de terugbetaling van de leningen die de Italiaanse subsidie verlenende overheidsinstanties hem voor de ontwikkeling van zijn varkensfokkerij hebben verstrekt, heeft verzoeker een verzekeringspolis van UKL 6 000 moeten sluiten, welk bedrag hij eveneens heeft verloren.

iii) Voorts heeft verzoeker om zijn huis en zijn gezin te kunnen onderhouden een bedrag van UKL 25 000 geleend, dat hij nog steeds dient terug te betalen.

iv) Voor advies en bijstand in verband met de in Italië tegen hem ingestelde vervolging heeft verzoeker Italiaanse advocaten ingeschakeld, aan wie hij nog steeds UKL 6 000 verschuldigd is uit hoofde van gerechtskosten.

v) Overweldigd door verdriet wegens de gevangenhouding van haar echtgenoot en ontredderd door de pijnlijke ervaring van haar eigen ondervraging, heeft verzoekers echtgenote op 10 januari 1975 zelfmoord gepleegd op de leeftijd van 32 jaar. Aangezien zijn echtgenote voor het huishouden en de kinderen zorgde, heeft verzoeker daarna van 's maandags tot 's vrijdags een huishoudster in dienst moeten nemen, aan wie hij UKL 125 per maand betaalde van 1 oktober 1975 tot 1 oktober 1980.

vi) Verzoekers arrestatie, gevangenhouding en proces in Zwitserland hebben in het algemeen een zodanige smet op zijn naam geworpen, dat hij er sedert januari 1976 niet in is geslaagd een betaalde baan te vinden. Verzoeker is thans 60 en ontving ten tijde van zijn ontslag bij La Roche in oktober 1973 een jaarsalaris van UKL 27 000.

vii) Ten gevolge van zijn arrestatie, gevangenhouding en proces in Zwitserland heeft verzoeker de pensioenrechten verloren die hij bij zijn voormalige werkgever La Roche had opgebouwd. Op 65-jarige leeftijd zou verzoeker recht hebben gehad op een jaarlijks pensioen van UKL 12 000.

viii) Voor het hem door zijn gevangenhouding in Zwitserland veroorzaakte leed vordert verzoeker een vergoeding van UKL 225 000.

ix) In mindering te brengen: het bedrag van LIT 50 000 000 (UKL 20 000) dat de Commissie op 29 mei 1980 aan verzoeker heeft betaald.

2. Volgens de *Commissie* moet de aan verzoeker toe te kennen schadevergoeding in elk geval worden beperkt tot een vergoeding voor zijn aanvankelijke gevangenhouding in Zwitserland. Eventuele andere verliezen of schade die verzoeker heeft geleden, zijn geen gevolg van een schending door de Commissie van enige op haar rustende verplichting en houden onvoldoende verband met de zaak om voor vergoeding in aanmerking te kunnen komen.

Mocht verzoeker recht hebben op schadevergoeding van de Commissie, dan vraagt de Commissie in ieder geval om dit punt naar een kamer van het Hof te verwijzen ten einde het juiste bedrag ervan te doen vaststellen.

3. *Verzoeker* vraagt het Hof om dit laatste voorstel te aanvaarden.

IV — Beknopt verslag van de hoorzitting van 31 januari en 1 februari 1985

Tijdens deze hoorzitting heeft *verzoeker* onder meer verklaard, dat hij met zijn brief van 25 februari 1973 de bedoeling had om aan de Commissie een ononderbroken en bestendige geheimhoudingsplicht op te leggen. Het is juist dat hij in deze brief had geschreven, dat hij na zijn vertrek bij La Roche bereid zou zijn om „voor welke rechtbank ook" te verschijnen ten einde de juistheid van zijn verklaringen onder ede te bevestigen. Hij dacht evenwel dat het niet zover zou komen en dat, indien dit toch het geval zou zijn, zijn identiteit geheim zou kunnen worden gehouden. Tijdens zijn ontmoeting met de heren Carisi en Rihoux op 9 april 1973 verklaarde verzoeker dat de documenten die hij aan de Commissie had toegezonden, uitsluitend voor eigen gebruik bestemd waren en dienden om haar een idee te geven van de activiteiten van La Roche. Hij gelooft niet dat hij uitdrukkelijk heeft gesteld, dat de documenten niet aan derden mochten worden getoond. Hij heeft dit niet gedaan, omdat hij niet verwachtte dat de Commissie de documenten buiten de instellingen zou gebruiken en omdat de ambtenaren van de Commissie nooit te verstaan hadden gegeven, dat zij ze aan iemand wensten te tonen. De Commissie had de documenten enkel nodig om zich vertrouwd te maken met de inhoud ervan. Tijdens bedoeld onderhoud beloofden de heren Carisi en Rihoux bovendien dat verzoekers naam niet zou worden genoemd, aangezien de Commissie in staat was om zelf met een onderzoek te beginnen. Volgens verzoeker was het gemakkelijk te voorzien, dat La Roche hem als de informant van de Commissie zou identificeren aan de hand van de in oktober 1974 door deze laatste aan La Roche gegeven geretoucheerde kopieën. Op sommige documenten kwamen aantekeningen in verzoekers handschrift voor, en bovendien bleek uit het onderlinge verband tussen deze documenten duidelijk waar het lek zat. Verzoeker geeft evenwel toe, dat dit punt nooit met de Commissie is besproken. Nadat hij de documenten aan de Commissie had gegeven, meende verzoeker dat er voor hem geen reden bestond om te trachten meer te weten te komen over de verdere plannen van de Commissie. Daarom had hij niet gevraagd, dat hem zou worden meegedeeld wanneer het onderzoek in de zaak La Roche zou worden geopend, noch dat hij van het verloop ervan op de hoogte zou worden gehouden. Volgens verzoeker had de Commissie hem nochtans daarover op de hoogte kunnen houden, aangezien zij vanaf het ogenblik waarop zij verzoekers brief van februari 1973 had ontvangen, van zijn plannen in Italië af wist. Bovendien had verzoeker de heer Carisi tijdens het onderhoud in april 1973 verteld, dat hij voornemens was in Latina te gaan wonen. Ook had hij toen met de heer Carisi gesproken over zijn familie en hem met name verteld dat zijn vrouw Zwitserse was en dat zijn schoonouders in Italië woonden. Tijdens een telefoongesprek met de heer Carisi begin november 1973 had verzoeker ten slotte verteld, dat hij van zins was vijf maanden bij zijn schoonouders door te brengen alvorens door te reizen naar Latina, en had hij hem zijn telefoon-

nummer gegeven. Na zijn arrestatie in Zwitserland was verzoeker erin geslaagd de Commissie door middel van een anonieme brief te laten weten dat hij was aangehouden. Hij hoopte zodoende hulp van de Commissie te verkrijgen om hem uit de „penarie" te halen. Tijdens zijn ondervraging door de Zwitserse politie had verzoeker in algemene termen toegegeven dat hij de Commissie informatie had verstrekt over La Roche. Politiebeambte Wick ondervroeg hem toen aan de hand van documenten die hij beschreef als documenten die de ambtenaren van de Commissie aan de directeuren van de dochterondernemingen van La Roche in Parijs en in Brussel hadden getoond. Op dat ogenblik meende verzoeker evenwel, dat dit slechts een list was om hem een bekentenis te ontlokken. Hij kon niet geloven dat de Commissie, die zijn „bondgenoot" was, die informatie aan La Roche had kunnen geven. Verzoeker had zijn verdediging toevertrouwd aan Dr. Bollag. Toen diens collega, Dr. Portmann, verzoeker later liet weten dat de heer Wick hem had verteld dat iemand van de Commissie hem als de informant had genoemd, werd zulks noch door verzoeker noch door Dr. Portmann zelf geloofd. Bovendien gaf Dr. Bollag verzoeker van meet af aan als zijn mening te kennen, dat hij door het Strafgericht te Bazel in ieder geval zou worden veroordeeld. Toen deze voorspelling juist bleek, bracht Dr. Bollag verzoeker dan ook eenvoudig op de hoogte van de uitslag van de zaak en vroeg hij hem om toestemming om beroep in te stellen. De details van het vonnis werden in het geheel niet besproken, en eerst in 1980, nadat hij van advocaat was veranderd, verkreeg verzoeker daarover nadere inlichtingen. De kopie van dit vonnis kreeg hij pas in handen in 1982. Van het arrest van het Appellationsgericht van 27 september 1977 heeft verzoeker, voor zover hij zich kan herinneren, evenmin een kopie ontvangen. In ieder geval had hij zijn raadsman en de Commissie duidelijk gemaakt, dat het geen zin had hem stukken in het Duits toe te zenden, aangezien hij die taal niet begreep. Hij kan zich niet herinneren de brief van 6 januari 1978 te hebben ontvangen, waarbij de Commissie hem een Engelse vertaling van het arrest van het Appellationsgericht zou hebben toegezonden; wel geeft hij toe, dat hij aan zijn huidige advocaten moet hebben verteld, dat hij deze vertaling had ontvangen, aangezien zij dit hebben bevestigd en het stellig niet zouden hebben verzonnen. Na zijn vrijlating in Zwitserland heeft verzoeker nooit getracht te achterhalen hoe de Zwitserse politie in het bezit van de bezwarende documenten was gekomen. Tenslotte geeft verzoeker toe, dat de Commissie nooit heeft erkend verantwoordelijk te zijn voor zijn arrestatie.

Getuige *Portmann*, advocaat in Zwitserland, heeft verklaard dat hij, door verzoeker begin 1975 gevraagd, zich met diens verdediging heeft belast. Aanvankelijk ontvingen verzoekers advocaten uitsluitend instructies van verzoeker zelf. Later, toen hij tegen betaling van een borgsom in vrijheid was gesteld, ontvingen de advocaten wel informatie van de Commissie, doch geen nauwkeurige instructies. Tijdens verzoekers gevangenhouding in Zwitserland konden zijn advocaten geen inzage verkrijgen van het dossier van het openbaar ministerie. Tenslotte was het voor verzoekers verdediging niet relevant, of hij de Commissie mondeling dan wel schriftelijk inlichtingen had verstrekt. De wijze waarop de informatie was doorgegeven zou niets hebben veranderd, aangezien verzoeker niet had ontkend dat hij de Commissie op de hoogte had gebracht van de ongeoorloofde praktijken van La Roche. Het was in het kantoor van Dr. Bollag de gewoonte, dat vonnissen onmiddellijk na

ontvangst aan de cliënten werden toegezonden. Zulks was ongetwijfeld ook in de onderhavige zaak gebeurd. Dr. Portmann wist dat verzoeker geen Duits sprak, doch heeft de hem betreffende vonnissen nooit in het Engels laten vertalen.

De heer *Schlieder*, voormalig directeur-generaal van het directoraat-generaal Concurrentie (DG IV) van de Commissie, heeft onder meer verklaard dat de Commissie, zodra zij verzoekers brief van 25 februari 1973 had ontvangen, zich er rekenschap van gaf dat het om een uiterst delicate affaire ging. Men besloot daarom zeer behoedzaam te werk te gaan. De Commissie was zich ervan bewust, dat met het onderzoek bij La Roche in ieder geval moest worden gewacht totdat verzoeker de onderneming zou hebben verlaten. De noodzaak om verzoeker na zijn vertrek te beschermen kwam evenwel niet ter sprake, omdat niemand werkelijk geloofde dat eventueel tegen hem een strafvervolging zou kunnen worden ingesteld. De heer Schlieder gaf geen instructies omtrent de wijze waarop de door verzoeker aan de Commissie verschafte documenten moesten worden gebruikt, en wist op dat ogenblik niet dat die documenten aan La Roche waren gegeven. Na de bezoeken aan de dochterondernemingen van La Roche in oktober 1974 trachtten de advocaten die de onderneming vertegenwoordigden, de zaak in der minne te schikken. Op dat ogenblik werd ook gedreigd met het instellen van een strafvervolging tegen ambtenaren van de Commissie. Het bezoek van Dr. Alder, de Zwitserse advocaat van La Roche, op 8 november 1974 moet in deze context worden gezien; Dr. Alder vroeg toen om hem de identiteit van de informant te onthullen, zodat het niet nodig zou zijn om tegen hem een strafvervolging in te stellen. Aangezien niemand in de Commissie een dergelijke vervolging mogelijk achtte, werden de dreigementen van Dr. Alder slechts beschouwd als een list om achter de naam van de informant te komen. Daarom achtte de Commissie het niet nodig verzoeker te informeren. Bovendien bleek uit een brief van verzoeker, dat hij La Roche en ook Zwitserland had verlaten om in Italië te gaan wonen. Toen de Commissie eind januari 1975 door middel van een anonieme brief vernam dat verzoeker was gearresteerd, werd onmiddellijk besloten de vertegenwoordiger van de Gemeenschappen in Zwitserland, de heer Kohlhase, te vragen om de zaak te onderzoeken. Het was duidelijk, dat de Commissie openlijk de zijde van verzoeker moest kiezen en hem moest helpen. Bijgevolg besloten de heer Borschette, lid van de Commissie, en de heer Schlieder, dat de Commissie bij de Zwitserse autoriteiten zou interveniëren ten gunste van verzoeker. Voorts gaf de Commissie opdracht om een studie over het Zwitserse recht te verrichten, waaruit tot grote verbazing van de Commissie en met name van haar juridische dienst bleek, dat een strafvervolging tegen verzoeker zeer wel mogelijk was. Tenslotte besloot de Commissie de kosten te dragen van verzoekers verdediging, die was toevertrouwd aan diens Zwitserse advocaten onder supervisie van de juridische dienst van de Commissie. De heer Schlieder kan zich niet herinneren dat hij begin februari 1975 een telefoongesprek met Dr. Alder heeft gevoerd.

De heer *Riboux*, ambtenaar van de Commissie, heeft onder meer verklaard dat hij uit verzoekers brief van 25 februari 1973 had opgemaakt dat, zodra deze La Roche zou hebben verlaten, de Commissie de handen vrij zou hebben. Bovendien had hij geen instructies ontvangen omtrent de wijze

waarop de van verzoeker afkomstige inlichtingen moesten worden behandeld. Tijdens het onderhoud met verzoeker op 9 april 1973 was de kwestie „vertrouwelijkheid" niet ter sprake gebracht. Verzoeker had evenmin over zijn familiale omstandigheden gesproken en geen nauwkeurige inlichtingen omtrent zijn toekomstig adres gegeven. Zelfs over verzoekers brief werd niet gesproken. In oktober 1974 brachten de heer Rihoux en twee van zijn collega's, onder wie de heer Pappalardo, een bezoek aan de dochteronderneming van La Roche te Parijs. Zij stelden alles in het werk om kopieën in handen te krijgen van de documenten die verzoeker aan de Commissie had verschaft, doch vergeefs. Daartoe lazen zij het personeel van de dochteronderneming passages voor uit de „Management Information Memoranda", evenwel zonder hun deze documenten te tonen. Daarop vertrokken zij onverrichterzake. De vraag was toen of het onderzoek, ondanks de sterke bewijzen waarover de Commissie beschikte, moest worden gestaakt dan wel of het moest worden voortgezet. De belangen die op het spel stonden, moesten nauwkeurig tegen elkaar worden afgewogen: aan de ene kant was daar het algemene belang, dat vereiste dat op toepassing van het Verdrag zou worden toegezien, aan de andere kant het persoonlijke belang van de informant, dat zich ertegen verzette dat de Commissie zijn naam zou onthullen. Tegen het gebruik van de documenten pleitte met name de wijze waarop zij in handen van de Commissie waren gekomen, en de vermeldingen die erop voorkwamen. Toen werd besloten ze toch te gebruiken, werd deze beslissing daarom beperkt tot die documenten welke zowel voldoende bewijskracht bezaten om het onderzoek voort te zetten, als anoniem van aard waren, zoals de circulaires, waarvan ongetwijfeld talrijke exemplaren waren verspreid. In dit verband heeft de heer Rihoux verklaard, dat verzoeker de Commissie nooit had verboden de documenten op andere dan vertrouwelijke wijze te gebruiken. Bijgevolg werden geretoucheerde kopieën van de documenten gemaakt, en later, tijdens het bezoek bij de dochterondernemingen op 29 oktober 1974, bleek het noodzakelijk deze kopieën aan La Roche te geven, opdat deze de echtheid ervan zou bevestigen. Op 8 november 1974 was de heer Rihoux aanwezig bij het gesprek van Dr. Alder met de heren Pappalardo en Carisi. Tijdens dit gesprek, waarvan de heer Schlieder op de hoogte was gebracht, trachtte Dr. Alder druk uit te oefenen op de Commissie om haar ertoe te bewegen haar onderzoek tegen La Roche stop te zetten en La Roche de naam van de informant mee te delen. Dr. Alder dreigde de ambtenaren van de Commissie zelfs met strafvervolging en met een actie op grond van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek tegen „een of meer onbekende informanten", indien de Commissie de gevraagde informatie zou weigeren. Op dat ogenblik kwam het bij niemand op, verzoeker van deze dreigementen op de hoogte te brengen. Na 9 april 1973 had de Commissie geen contact meer met verzoeker, die was verdwenen zonder zijn adres aan de Commissie op te geven. Bovendien had de Commissie geen reden om aan te nemen, dat verzoeker naar Zwitserland zou terugkeren. In zijn brief van 21 juli 1973 had verzoeker verklaard, dat hij na 31 oktober van datzelfde jaar La Roche zou verlaten. Tenslotte is het niet zo onbegrijpelijk, dat de Commissie de dreigementen van Dr. Alder voor louter „bluf" hield. Zij heeft namelijk nooit geloofd, dat La Roche openlijk een actie zou instellen tegen iemand die haar eigen ongeoorloofde praktijken aan het licht had gebracht.

De heer *Pappalardo*, een sedert september 1973 bij DG IV tewerkgestelde ambtenaar van de Commissie, heeft de verklaringen van de heer Rihoux in grote lijnen bevestigd. Hij voegde eraan toe dat de ambtenaren van de Commissie, toen zij de bezwarende documenten aan de personeelsleden van La Roche gaven, ervan overtuigd waren dat verzoeker na zijn vertrek bij La Roche geen bijzondere reden had om zijn identiteit geheim te houden, hetgeen volgens de heer Pappalardo duidelijk bleek uit verzoekers brief van 25 februari 1973. Niettemin deden de ambtenaren al het mogelijke om te voorkomen dat verzoekers identiteit bekend zou worden. Tijdens zijn bezoek aan de Commissie op 8 november 1974 maakte Dr. Alder de strekking van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek duidelijk. Zijn uitleg was evenwel oppervlakkig, en het leek de heer Pappalardo noch zijn collega's waarschijnlijk, dat iemand in Zwitserland kon worden vervolgd wegens het verstrekken van informatie die het bewijs leverde van onwettige gedragingen. Bijgevolg leken de dreigementen van Dr. Alder geen gevaar in te houden voor verzoeker, die in zijn brief had verklaard dat hij La Roche in het najaar van 1973 zou verlaten om in Italië te gaan wonen, in de buurt van Rome. Begin april 1975, dus na zijn vrijlating, had verzoeker een gesprek met de heren Pappalardo, Rihoux en Carisi, tijdens hetwelk zij trachtten te achterhalen hoe verzoeker had kunnen worden geïdentificeerd. De heer Pappalardo verklaarde toen uitdrukkelijk, dat tijdens het bezoek van hem en zijn collega's aan de dochterondernemingen van La Roche in oktober 1974 kopieën van de documenten aan personeelsleden van La Roche waren gegeven.

De heer *Kohlhase*, voormalig directeur van de Vertegenwoordiging van de Commissie te Genève, heeft verklaard dat hij op 27 januari 1975 op verzoek van de heer Schlieder naar Brussel werd geroepen. Deze laatste vertelde hem, dat de Commissie een anonieme brief had ontvangen met het bericht dat verzoeker was gearresteerd, en vroeg de heer Kohlhase contact op te nemen met Dr. Alder ten einde bevestiging van dat bericht te verkrijgen. De dag daarop had de heer Kohlhase bijgevolg een ontmoeting met Dr. Alder en vroeg hij deze zonder omwegen, of het waar was dat verzoeker in de gevangenis zat, hetgeen Dr. Alder onmiddellijk bevestigde.

Tenslotte heeft de heer *Mensching*, vanaf augustus 1975 assistent van de heer Schlieder, verklaard dat de Commissie destijds de bedoeling had, verzoeker zoveel mogelijk bij te staan. De Commissie had met Dr. Portmann onder meer een discussie over de vraag, in hoeverre het van nut kon zijn, voor de Zwitserse rechterlijke instanties een beroep te doen op de vrijhandelsovereenkomst EEG-Zwitserland. De heer Mensching meent zich te herinneren, dat de Commissie een vertaling van het arrest van het Appellationsgericht te Bazel aan verzoeker heeft toegezonden.

V — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 21 mei 1985 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door verzoeker, vertegenwoordigd door D. Vaughan, barrister, en door de Commissie, vertegenwoordigd door J. Lever.

Daarbij heeft verzoeker gesteld, dat de Commissie haar geheimhoudingsplicht jegens hem met name op drie momenten heeft geschonden. In de eerste plaats heeft zij, door in oktober 1974 kopieën van de documenten aan personeelsleden van La Roche te tonen, La Roche in staat gesteld daaruit te concluderen, dat verzoeker naar alle waarschijnlijkheid de informant van de Commissie was. In de tweede plaats heeft de Commissie nagelaten verzoeker te waarschuwen voor het gevaar dat hij onvermijdelijk zou lopen indien hij zou terugkeren naar Zwitserland, ofschoon zulks haar plicht was, hetzij nadat de documenten aan

de personeelsleden van La Roche waren gegeven, hetzij in ieder geval na het eerste bezoek van Dr. Alder aan de Commissie in november 1974, toen de Commissie zich bewust had kunnen worden van de ernst van dit gevaar. Dr. Alder had de ambtenaren van de Commissie toen immers meegedeeld, dat La Roche de mogelijkheid van een strafvervolging tegen de informant overwoog, en zelfs uitleg gegeven over de inhoud van de desbetreffende bepaling van het Zwitserse strafwetboek. In de derde plaats ten slotte is verzoeker in februari 1975 door de heer Schlieder met name genoemd als de informant van de Commissie.

De advocaat-generaal- heeft ter terechtzitting van 11 juli 1985 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Hof op 18 juli 1983, heeft Stanley George Adams krachtens de artikelen 178 en 215, tweede alinea, EEG-Verdrag, tegen de Commissie van de Europese Gemeenschappen een vordering ingesteld tot vergoeding van de schade die hij zou hebben geleden ten gevolge van onrechtmatige handelingen of verzuimen van de Commissie of haar personeelsleden in de uitoefening van hun functies, die onder meer tot zijn arrestatie, gevangenhouding en veroordeling in Zwitserland zouden hebben geleid.

2 De handelingen en verzuimen die volgens verzoeker aan de oorsprong van de door hem geleden schade liggen, betreffen meer bepaald de volgende feiten:

— op verscheidene momenten zijn in strijd met de geheimhoudingsplicht inlichtingen en documenten onthuld, op grond waarvan verzoeker kon worden aangewezen als degene die de informatie had verstrekt naar aanleiding waarvan de Commissie aan de voormalige werkgever van verzoeker, de Zwitserse vennootschap Hoffmann-La Roche, een boete had opgelegd wegens bepaalde mededingingsvervalsende praktijken;

— verzoeker is niet geadviseerd, dat hij het recht had om bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens een klacht in te dienen met betrekking tot de strafvervolging die door de Zwitserse autoriteiten tegen hem was ingesteld wegens zijn activiteiten als informant van de Commissie.

In repliek heeft verzoeker voorts gesteld, dat de Commissie heeft nagelaten hem te waarschuwen voor het gevaar dat hij zou lopen, indien hij naar Zwitserland zou terugkeren.

3 In overeenstemming met partijen heeft het Hof besloten, het onderwerp van de procedure voorshands te beperken tot de vragen of er een grondslag voor aansprakelijkheid bestaat, en of verzoekers vordering is verjaard.

De feiten die aanleiding hebben gegeven tot het geschil

4 Op 25 februari 1973 zond verzoeker, die destijds in dienst was van de Zwitserse vennootschap Hoffmann-La Roche & Co. AG (hierna: La Roche) te Bazel, aan het lid van de Commissie, belast met mededingingsaangelegenheden, een brief waarin hij verscheidene mededingingsvervalsende praktijken van La Roche beschreef. In deze brief, waarop in het hoofd was vermeld „persoonlijk en vertrouwelijk", verklaarde verzoeker dat hij nog steeds bij La Roche werkte, doch voornemens was daar tegen juli 1973 weg te gaan en een eigen vleesbedrijf op te zetten in Italië, in de buurt van Rome. Zijn brief besloot aldus:

„Ik verzoek u, mijn naam buiten deze zaak te houden. Ik sta evenwel geheel tot uw beschikking voor nadere informatie en voor bewijsstukken met betrekking tot elk der hiervóór door mij genoemde punten. Verder ben ik te allen tijde bereid ieder aspect ervan met uw medewerkers of met u persoonlijk te bespreken en, zo nodig, daarvoor naar België of Rome te vliegen. Bovendien, wanneer ik tegen juli 1973 La Roche zal hebben verlaten, ben ik zelfs bereid voor welke rechtbank ook te verschijnen om de juistheid van mijn verklaringen onder ede te bevestigen. Ik vertrouw dat u mij zo snel mogelijk laat weten, op welke wijze ik u verder van dienst kan zijn..."

5 Nadat de heer Schlieder, toentertijd directeur-generaal van het directoraat-generaal Concurrentie (DG IV) van de Commissie, op 26 maart 1973 op deze brief had geantwoord, had verzoeker op 9 april 1973 te Brussel een onderhoud met twee ambtenaren van de Commissie, de heren Carisi en Rihoux. Tijdens dit onderhoud verstrekte hij de Commissie bepaalde nadere inlichtingen omtrent de activiteiten van La Roche. Voorts zond verzoeker de Commissie in april en juli 1973 fotokopieën van een groot aantal interne documenten van La Roche, waaronder 14 „Management Information Memoranda" en een brief van de president van La Roche aan de directeuren van de vennootschap.

6 Bij brief van 21 juli 1973 deelde verzoeker de Commissie mee, dat hij tot eind oktober 1973 bij La Roche zou blijven. Hij verliet La Roche op 31 oktober 1973 en op 1 april 1974 vestigde hij zich met zijn echtgenote en kinderen in Italië.

7 Daarop begon de Commissie met een onderzoek naar de activiteiten van La Roche op de gebieden die haar door verzoeker waren beschreven. In het kader van dit onderzoek brachten ambtenaren van de Commissie, onder wie de heren Rihoux en Pappalardo, op 22 en 29 oktober 1974 een bezoek aan de kantoren van de dochterondernemingen van La Roche te Parijs en te Brussel en trachtten zij kopieën in handen te krijgen van de documenten die verzoeker aan de Commissie had verschaft. Toen de medewerkers van La Roche loochenden deze documenten te kennen, gaven de ambtenaren van de Commissie hun ten slotte geretoucheerde kopieën van de „Management Information Memoranda" en van de brief van de president van La Roche aan de directeuren. Eerst hadden zij evenwel bepaalde vermeldingen en met de hand geschreven aantekeningen bedekt die volgens hen de herkomst van de gekopieerde documenten zouden kunnen verraden. In ruil verkregen de ambtenaren van de Commissie de bevestiging, dat de documenten echt waren.

8 Op 9 juni 1976 gaf de Commissie beschikking nr. 76/642/EEG inzake een procedure op grond van artikel 86 EEG-Verdrag (PB 1976, L 223, blz. 27), waarin de Commissie stelde dat la Roche misbruik had gemaakt van haar machtspositie op de markt voor onverpakte vitaminen, en deze vennootschap deswege een geldboete oplegde van 300 000 rekeneenheden. Deze beschikking werd op alle wezenlijke punten bevestigd bij arrest van het Hof van 13 februari 1979 (zaak 85/76, Hoffmann-La Roche, Jurispr. 1979, blz. 461).

9 Inmiddels had Dr. Alder, een Zwitsers advocaat die namens La Roche optrad, op 8 november 1974 een bezoek gebracht aan de Commissie om te achterhalen, hoe zij de documenten in handen had gekregen. Dr. Alder gaf toen te verstaan dat, indien de Commissie inlichtingen zou geven omtrent de identiteit van de informant, La Roche bereid zou zijn haar de nodige gegevens te verstrekken voor haar onderzoek, en bovendien geen strafvervolging zou instellen tegen de informant, hetgeen zij anders wel overwoog te doen op grond van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek, betreffende economische spionage en de verbreiding van bedrijfsgegevens. Volgens de Commissie zegden de ambtenaren die aan dit gesprek deelnamen, ten slotte toe „dat zij zouden overwegen om Dr. Alder te vertellen, of degene die de documenten aan de Commissie had gegeven, een werknemer van La Roche was". Toen de heer Schlieder op de hoogte werd gebracht van het voorstel van Dr. Alder, gaf hij evenwel instructies dat de Commissie onder geen beding zou afwijken van haar vaste praktijk om de namen van haar informanten niet te onthullen. Bijgevolg werd Dr. Alder op 6 december 1974 meegedeeld, dat de Commissie niet bereid was de herkomst van de documenten in haar bezit te bespreken.

10 Bij brief van 18 december 1974 aan het openbaar ministerie te Bern diende Dr. Alder namens La Roche een aanklacht in tegen een of meer onbekenden wegens economische spionage in de zin van voornoemd artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek. Met name op grond van de kopieën van de documenten, die de ambtenaren van de Commissie in oktober 1974 aan de personeelsleden van La Roche hadden gegeven, was Dr. Alder tot de slotsom gekomen, dat verzoeker de voornaamste verdachte was.

11 Op 31 december 1974 werd verzoeker door de Zwitserse autoriteiten gearresteerd, toen hij vanuit Italië komend met zijn gezin de grens passeerde. Blijkens het door de politie opgestelde proces-verbaal van de verhoren die plaatsvonden op 31 december 1974 en 1 januari 1975, erkende verzoeker dat hij de informant van de Commissie was en dat het „zeer wel mogelijk" was, dat hij de betrokken documenten aan de Commissie had gegeven. Op 1 januari 1974 werd verzoeker in staat van beschuldiging gesteld ter zake van economische spionage in strijd met artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek. Tijdens de daaropvolgende verhoren hield hij staande, dat hij de Commissie uitsluitend mondeling inlichtingen had verstrekt en dat het proces-verbaal van 31 december 1974 en 1 januari 1975 zijn verklaringen onjuist weergaf.

12 Tijdens zijn gevangenhouding werd verzoeker in afzondering gehouden en kreeg hij geen toestemming om contact op te nemen met zijn gezin. Zijn echtgenote, die eveneens was verhoord door de Zwitserse politie, pleegde op 10 januari 1975 zelfmoord. Op 25 januari ontving een ambtenaar van de Commissie een anonieme brief, waarin werd meegedeeld dat verzoeker was gearresteerd, en de Commissie werd verzocht om te zijnen gunste te interveniëren.

13 Begin februari 1975 voerde Dr. Alder een telefoongesprek met de heer Schlieder, tijdens hetwelk deze laatste bevestigde dat verzoeker de informant van de Commissie was. Er bestaat evenwel onenigheid over de vraag, of de heer Schlieder heeft bevestigd dat verzoeker degene was die de documenten aan de Commissie had gegeven. In ieder geval werd Dr. Portmann — een collega van Dr. Bollag, de door verzoeker geëngageerde Zwitserse advocaat — op 14 februari 1975 door een politiebeambte meegedeeld, dat een hoge ambtenaar van de Commissie verzoeker had genoemd als degene die de documenten aan de Commissie had gegeven, en als de informant van de Commissie. Dr. Portmann bracht verzoeker hiervan onmiddellijk op de hoogte.

14 Op 21 maart 1975 werd verzoeker in vrijheid gesteld tegen betaling van een borgsom van 25 000 Zwitserse frank. Dit bedrag werd later door de Commissie aan verzoeker terugbetaald; ook nam de Commissie de honoraria van verzoekers advocaten met betrekking tot de strafvervolging voor haar rekening.

15 Op 1 juli 1976 verklaarde het Strafgericht te Bazel verzoeker schuldig aan, onder meer, overtreding van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek en veroordeelde het hem bij verstek tot een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf. Uit de tekst van het vonnis, dat in het Duits is gesteld, blijkt dat de ambtenaren van de Commissie tijdens hun bezoeken aan de dochterondernemingen van La Roche in oktober 1974 aan de personeelsleden van La Roche fotokopieën hebben gegeven van de documenten die de Commissie van verzoeker had gekregen. Voorts wordt in het vonnis gesteld, dat verzoeker heeft toegegeven, dat hij de ambtenaren van de Commissie mondeling op de hoogte had gebracht van de activiteiten van La Roche, die volgens hem neerkwamen op mededingingsvervalsende praktijken. Tenslotte werd in het vonnis verklaard, dat ook uit het telefoongesprek van de heer Schlieder met Dr. Alder was gebleken, dat verzoeker degene was die de Commissie had geïnformeerd.

16 Op 27 september 1977 verwierp het Appellationsgericht te Bazel verzoekers hoger beroep. In het desbetreffende arrest werd onder meer gesteld, dat de ambtenaren van de Commissie tijdens hun bezoek aan de Franse dochteronderneming van La Roche de betrokken documenten hadden getoond aan de directeur van deze dochteronderneming, die daarvan kopieën had gemaakt. Op 6 januari 1978 zond de Commissie verzoeker een brief toe met in bijlage een Engelse vertaling van dit arrest.

17 Het door verzoeker bij het Zwitserse Bundesgericht ingestelde beroep in cassatie alsmede een verzoek om heropening van het proces werden later verworpen.

18 In februari 1979 ontsloeg verzoeker zijn raadsman, Dr. Bollag, van zijn opdracht en engageerde hij Dr. Dieffenbacher, advocaat te Bern. Bij brief van 18 augustus 1980 liet Dr. Dieffenbacher de Commissie weten, dat hij in het bezit was gekomen „van bewijsmateriaal waaruit ten duidelijkste bleek, dat de Commissie rechtstreeks verantwoordelijk was voor de uiterst penibele situatie waarin de heer Adams zich bevond".

19 Bij verzoekschrift van 28 mei 1982 ten slotte diende verzoeker tegen Zwitserland een klacht in bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens. In zijn verzoekschrift stelde hij, dat het door de Zwitserse autoriteiten tegen hem aangespannen strafproces in strijd met de artikelen 6 en 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 was gevoerd. Bij beschikking van 9 mei 1983 verklaarde de Europese Commissie voor de rechten van de mens het verzoek niet ontvankelijk op grond dat het te laat was ingediend.

De hoorzitting voor het Hof

20 Hangende de procedure heeft het Hof (Tweede kamer) verzoeker gehoord en kennis genomen van de getuigenverklaringen van Dr. Portmann, verzoekers voormalig advocaat, en van een aantal gewezen en nog in dienst zijnde ambtenaren van de Commissie.

21 Verzoeker heeft tijdens de hoorzitting onder meer verklaard, dat hij met zijn brief van 25 februari 1973 de bedoeling had om de Commissie een ononderbroken en bestendige geheimhoudingsplicht op te leggen. Weliswaar had hij in deze brief geschreven, dat hij na zijn vertrek bij La Roche bereid zou zijn om voor welke rechtbank ook te verschijnen, doch hij had niet gedacht dat het noodzakelijk zou zijn zulks te doen; bovendien meende hij dat zo zulks toch het geval mocht zijn, zijn identiteit geheim zou kunnen worden gehouden. Voorts hadden de heren Carisi en Rihoux beloofd, dat verzoekers naam tijdens het onderzoek niet zou worden genoemd. Verzoeker gelooft dat hij niet uitdrukkelijk tegenover de ambtenaren van de Commissie heeft verklaard dat de aan de Commissie toegezonden documenten niet aan derden mochten worden getoond, noch dat La Roche door de documenten te combineren daaruit zou kunnen afleiden van welke afdeling ze afkomstig waren, omdat hij geen moment had gedacht dat de Commissie de documenten buiten de instelling zou gebruiken. Evenmin had hij gevraagd om van het verloop van het onderzoek tegen la Roche op de hoogte te worden gehouden. De Commissie had hem nochtans daarover kunnen inlichten, aangezien zij na zijn brief van 25 februari 1973 reeds wist, dat hij zich in Italië wilde vestigen, en verzoeker tijdens zijn onderhoud met de heren Carisi en Rihoux in april 1973 had verteld, dat hij in het stadje Latina zou gaan wonen.

22 De heer Schlieder heeft onder meer verklaard, dat het voor de Commissie duidelijk was, dat met het onderzoek tegen La Roche in ieder geval moest worden

gewacht totdat verzoeker de onderneming zou hebben verlaten. De noodzaak om verzoeker na zijn vertrek te beschermen, was evenwel niet ter sprake gekomen, omdat niemand werkelijk geloofde dat tegen hem een strafvervolging kon worden ingesteld. De heer Schlieder had geen instructies gegeven omtrent de wijze waarop de door verzoeker aan de Commissie verschafte documenten moesten worden gebruikt. Zelfs na het bezoek van Dr. Alder op 8 november 1974 had niemand bij de Commissie een strafvervolging tegen verzoeker mogelijk geacht. De dreigementen van Dr. Alder waren dan ook slechts beschouwd als een list om achter de naam van de informant te komen. Daarom had de Commissie het niet nodig geacht verzoeker van die dreigementen op de hoogte te brengen. Bovendien was duidelijk uit een brief van verzoeker gebleken, dat hij La Roche en ook Zwitserland had verlaten om in Italië te gaan wonen. Tenslotte herinnert de heer Schlieder zich niet dat hij begin februari 1975 een telefoongesprek met Dr. Alder heeft gevoerd. Wel heeft hij verklaard dat het na de ontvangst van de anonieme brief met het bericht dat verzoeker was gearresteerd, duidelijk was geweest dat de Commisie formeel de zijde van verzoeker moest kiezen en hem moest helpen.

23 De heer Rihoux heeft onder meer verklaard, dat hij uit verzoekers brief van 25 februari 1973 had opgemaakt, dat de Commissie na verzoekers vertrek bij La Roche de handen vrij zou hebben. Bovendien had hij van zijn superieuren geen instructies ontvangen omtrent de wijze waarop de van verzoeker afkomstige inlichtingen moesten worden behandeld. Tijdens het onderhoud met verzoeker op 9 april 1973 was de kwestie van het vertrouwelijke karakter van de door verzoeker verstrekte informatie niet ter sprake gebracht en had verzoeker geen inlichtingen gegeven omtrent zijn toekomstig adres. In oktober 1974 hadden de heer Rihoux en twee zijner collega's, onder wie de heer Pappalardo, een bezoek gebracht aan de dochteronderneming van La Roche te Parijs, waar zij vergeefs alles in het werk hadden gesteld om kopieën in handen te krijgen van de door verzoeker verschafte documenten. Te dien einde hadden zij de personeelsleden van La Roche passages uit die documenten voorgelezen, evenwel zonder ze hun te tonen. De vraag was toen geweest of het onderzoek, ondanks de sterke bewijzen waarover de Commissie beschikt, moest worden gestaakt. Dit had een nauwkeurige afweging vereist van de belangen die op het spel stonden, te weten het algemene belang, dat vereiste dat op de toepassing van het Verdrag zou worden toegezien, en het persoonlijke belang van de informant, dat zich ertegen verzette dat de Commissie zijn identiteit zou onthullen. Tegen het gebruik van de documenten had gepleit de wijze waarop zij in het bezit van de Commissie waren gekomen, alsook bepaalde vermeldingen die erop voorkwamen. Daarom was besloten, geretoucheerde fotokopieën te gebruiken en aan La Roche te geven van die documenten welke zowel anoniem van aard waren, als voldoende bewijskracht bezaten om het onderzoek voort te zetten. De heer Rihoux heeft verklaard, dat het bij niemand van de Commissie was opge-

komen om verzoeker op de hoogte te brengen van de dreigementen die Dr. Alder tijdens zijn bezoek aan de Commissie op 8 november 1974 had geuit. Verzoeker was immers spoorloos verdwenen zonder zijn adres aan de Commissie op te geven, en er was geen reden om aan te nemen dat hij naar Zwitserland zou terugkeren. Tenslotte was de Commissie van oordeel geweest, dat de dreigementen van Dr. Alder slechts „bluf" waren.

24 De heer Pappalardo, die sedert september 1973 bij DG IV is tewerkgesteld, heeft het getuigenis van de heer Rihoux bevestigd en met name verklaard, dat Dr. Alder tijdens zijn bezoek aan de Commissie op 8 november 1974 de inhoud van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek nader had uitgelegd.

25 Dr. Portmann heeft verklaard dat hij, door verzoeker begin 1975 gevraagd, zich met diens verdediging heeft belast. Aanvankelijk hadden verzoekers advocaten enkel van verzoeker zelf instructies ontvangen. Later hadden zij informatie van de Commissie ontvangen, doch er was geen sprake geweest van concrete instructies.

De exceptie van verjaring

26 De Commissie betoogt, dat verzoekers vordering is verjaard op grond van artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG.

27 Aangezien de vordering is gebaseerd op verschillende gebeurtenissen die zich op verschillende momenten hebben voorgedaan en op verschillende tijdstippen ter kennis van verzoeker zijn gekomen, kan de exceptie van verjaring niet op haar gegrondheid worden getoetst, vooraleer is onderzocht of de Commissie voor sommige van die gebeurtenissen, en zo ja voor welke, aansprakelijk kan worden gesteld. Eerst nadat deze vraag is beantwoord, zal kunnen worden vastgesteld of de verjaringstermijn van vijf jaar, bedoeld in artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG, is verstreken. Bijgevolg moet eerst worden ingegaan op de middelen betreffende het bestaan van een grondslag voor aansprakelijkheid.

Het bestaan van een grondslag voor aansprakelijkheid

a) *Schending van de geheimhoudingsplicht en van de verplichting om verzoeker te waarschuwen*

28 Verzoeker stelt, dat de betrekkingen die hij met de Commissie had aangeknoopt, een vertrouwelijk karakter hadden. Dit zou duidelijk zijn op te maken uit zijn eerste brief aan de Commissie van 25 februari 1973 en uit zijn gesprekken met ambtenaren van de Commissie tijdens de bijeenkomst op 9 april 1973. Voorts zou het bestaan van een geheimhoudingsplicht voortvloeien uit de algemene beginselen die de rechtsstelsels van de Lid-Staten gemeen hebben, alsook uit de verplichtingen die op de Commissie rusten krachtens artikel 214 EEG-Verdrag en artikel 20 van 's Raads verordening nr. 17 van 6 februari 1962 (PB 1962, blz. 204).

29 Met name merkt verzoeker op, dat zijn verklaring in zijn brief van 25 februari 1973, dat hij bereid was om voor welke rechtbank ook de juistheid van zijn verklaringen onder ede te bevestigen, betekende dat zijn identiteit enkel door hem zelf mocht worden onthuld, nadat het onderzoek van de Commissie zou zijn afgesloten en een procedure voor het Hof zou zijn ingesteld. Hij zou de Commissie nooit te verstaan hebben gegeven, dat hij haar na zijn vertrek bij La Roche van deze geheimhoudingsplicht jegens hem ontsloeg. Tenslotte maakte volgens verzoeker de handelwijze van de Commissie duidelijk, dat zij zich zelf door een dergelijke verplichting gebonden achtte. Zo zou de Commissie op verscheidene momenten, zowel vóór als na verzoekers vertrek bij La Roche, bewust hebben geweigerd om de naam van haar informant te noemen — tot begin 1975, toen de heer Schlieder zijn identiteit onthulde.

30 Ofschoon de Commissie dus jegens verzoeker door een geheimhoudingsplicht was gebonden, heeft zij volgens hem met name op drie momenten in strijd met die plicht gehandeld. In de eerste plaats zou La Roche uit de in oktober 1974 aan personeelsleden van La Roche getoonde kopieën van de documenten hebben kunnen opmaken, dat de informatie naar alle waarschijnlijkheid van verzoeker afkomstig was. In de tweede plaats zou de Commissie hebben nagelaten verzoeker te waarschuwen voor het gevaar dat hij onvermijdelijk zou lopen indien hij zou terugkeren naar Zwitserland. Volgens verzoeker was de Commissie verplicht om hem daarvoor te waarschuwen, zo niet nadat de documenten aan personeelsleden van La Roche waren gegeven, dan toch in elk geval na het eerste bezoek van Dr. Alder aan de Commissie in november 1974, toen de Commissie de ernst van dat gevaar ten volle had kunnen beseffen. In dit verband wijst verzoeker erop, dat Dr. Alder de ambtenaren van de Commissie had verteld, dat La Roche de moge-

lijkheid van een strafvervolging tegen de informant overwoog, en zelfs de inhoud van de betrokken bepaling van het Zwitserse strafwetboek had verklaard. In de derde plaats ten slotte zou de heer Schlieder in februari 1975 verzoeker met name hebben genoemd als de informant van de Commissie.

31 De Commissie betwist dat zij jegens verzoeker door een geheimhoudingsplicht was gebonden, nadat deze zijn betrekking bij La Roche had opgegeven. Daartoe beroept zij zich met name op verzoekers uitdrukkelijke verklaring in zijn brief van 25 februari 1973, dat hij na zijn vertrek bij La Roche bereid zou zijn om voor welke rechtbank ook — dus niet enkel voor het Hof van Justitie — de juistheid van zijn verklaringen onder ede te bevestigen. Door verzoekers handelwijze na zijn vertrek bij La Roche, zou de Commissie bovendien goede redenen hebben gehad om aan te nemen, dat het hem onverschillig liet of hij als de informant zou worden geïdentificeerd, aangezien hij zelfs zijn nieuw adres niet aan de Commissie had opgegeven. Uit het feit dat zij herhaaldelijk heeft geweigerd om de naam van haar informant bekend te maken, kan volgens de Commissie niet worden afgeleid dat zij zich door een geheimhoudingsplicht gebonden achtte. Haar handelwijze zou uitsluitend zijn ingegeven door haar vaste praktijk om de identiteit van haar informanten niet te onthullen.

32 De Commissie betoogt dat zij, zo zij al verplicht was om verzoekers identiteit geheim te houden, in elk geval niet in strijd met deze geheimhoudingsplicht heeft gehandeld. De omstandigheid dat zij fotokopieën aan personeelsleden van La Roche heeft gegeven, zou niet als een schending van die plicht kunnen worden beschouwd, aangezien zij onmogelijk kon voorzien dat La Roche met behulp van de kopieën van de documenten de bron ervan zou kunnen opsporen. Verzoeker zou de Commissie nooit hebben gevraagd om de documenten niet aan La Roche te tonen. Hij zou de Commissie juist hebben toegestaan, de documenten in het kader van een onderzoek naar de activiteiten van de onderneming te gebruiken. De Commissie zou het noodzakelijk hebben geacht de documenten aan La Roche te tonen, doch daaruit zorgvuldig alles hebben verwijderd wat volgens haar de herkomst ervan aan het licht zou kunnen brengen. Bovendien — aldus de Commissie — konden de documenten niet zonder meer in verband worden gebracht met verzoeker, wiens identiteit slechts kon worden achterhaald door iemand met een grondige kennis van de organisatie en werkwijze van La Roche. Verzoeker zou de Commissie nooit voor een dergelijk risico hebben gewaarschuwd.

33 Een eventuele verplichting om verzoeker te waarschuwen kan volgens de Commissie niet worden afgeleid uit een geheimhoudingsplicht, zo deze bestaat. In zoverre verzoeker ter zake een afzonderlijk middel voordraagt, stelt de Commissie voorts

dat het onmogelijk is een rechtsgrondslag aan te geven, op grond waarvan zij na het bezoek van Dr. Alder verplicht was om verzoeker te waarschuwen voor het gevaar dat hij zou lopen indien hij naar Zwitserland terugkeerde. Bovendien zou de Commissie geen reden hebben gehad om aan te nemen, dat La Roche in staat was om verzoeker als de informant te identificeren. Tenslotte zou de heer Schlieder tijdens zijn telefoongesprek met Dr. Alder begin februari 1975 niets hebben onthuld wat de Zwitserse autoriteiten niet reeds wisten, aangezien verzoeker op dat ogenblik reeds had toegegeven dat hij de informant van de Commissie was.

34 Met betrekking tot het bestaan van een geheimhoudingsplicht zij erop gewezen, dat artikel 214 EEG-Verdrag met name aan de leden en de personeelsleden van de instellingen van de Gemeenschap de verplichting oplegt, „de inlichtingen die naar hun aard vallen onder de geheimhoudingsplicht en met name de inlichtingen betreffende de ondernemingen en hun handelsbetrekkingen of de bestanddelen van hun kostprijzen, niet openbaar te maken". Ofschoon deze bepaling vooral betrekking heeft op van ondernemingen verkregen inlichtingen, wijzen de woorden „met name" erop, dat het daarin gestelde een algemeen beginsel is dat eveneens geldt voor door natuurlijke personen verstrekte inlichtingen, indien die inlichtingen „naar hun aard" vertrouwelijk zijn. Dit geldt met name voor informatie die volledig vrijwillig wordt verstrekt, doch met een verzoek om geheimhouding ten einde de anonimiteit van de informant te waarborgen. Een instelling die zodanige informatie aanvaardt, is gehouden een dergelijke voorwaarde in acht te nemen.

35 In de onderhavige zaak blijkt uit verzoekers brief van 25 februari 1973 duidelijk, dat hij de Commissie heeft verzocht zijn identiteit niet te onthullen. Bijgevolg kan niet worden ontkend, dat de Commissie ter zake jegens verzoeker door een geheimhoudingsplicht was gebonden. In feite verschillen partijen niet zozeer van mening omtrent het bestaan van een dergelijke geheimhoudingsplicht, doch veeleer omtrent de vraag, of die plicht nog op de Commissie rustte nadat verzoeker zijn betrekking bij La Roche had opgegeven.

36 In dit verband zij erop gewezen dat verzoeker, toen hij de Commissie vroeg om de identiteit van haar informant geheim te houden, geen tijdstip heeft genoemd waarna de Commissie van die verplichting zou zijn ontslagen. Het feit, dat verzoeker bereid was om na zijn vertrek bij La Roche voor welke rechtbank ook te verschijnen, kan niet als een indicatie in die zin worden opgevat. Wanneer iemand voor een rechtbank getuigt, onderstelt zulks dat hij regelmatig als getuige is opge-

roepen en dat hij enerzijds verplicht is om de hem gestelde vragen te beantwoorden, doch anderzijds aanspraak kan maken op de waarborgen die aan een procedure in rechte zijn verbonden. Verzoekers aanbod om de juistheid van zijn verklaringen onder dergelijke omstandigheden te bevestigen, kan bijgevolg niet worden uitgelegd als een algemene verklaring waarmee hij de Commissie van haar geheimhoudingsplicht ontsloeg. Een dergelijke bedoeling kan evenmin worden afgeleid uit verzoekers latere handelwijze.

37 Bijgevolg moet worden aangenomen, dat de Commissie verplicht was om verzoekers identiteit geheim te houden, ook nadat deze zijn betrekking had opgegeven.

38 Van de verschillende door verzoeker vermelde gebeurtenissen is het telefoongesprek tussen de heer Schlieder en Dr. Alder begin februari 1975 het enige moment waarop de Commissie de identiteit van haar informant direct heeft bekendgemaakt. Dit gesprek vond evenwel plaats, nadat verzoeker erin was geslaagd de Commissie door middel van een anonieme brief op de hoogte te brengen van zijn gevangenhouding en haar om hulp te verzoeken. Het valt moeilijk in te zien, hoe de Commissie aan dit verzoek gevolg had kunnen geven zonder althans impliciet te bevestigen dat verzoeker daadwerkelijk haar informant was. Bovendien is later gebleken, dat verzoeker op dat ogenblik reeds ten overstaan van de Zwitserse politie had toegegeven, dat hij de Commissie — in elk geval mondeling — informatie had verstrekt, en uit de beslissingen van de Zwitserse rechterlijke instanties is op te maken, dat de bevestiging van dit feit door de heer Schlieder niet van doorslaggevende invloed is geweest voor verzoekers veroordeling. De onthulling van verzoekers identiteit op dat ogenblik en in die omstandigheden kan niet worden beschouwd als een schending van de geheimhoudingsplicht, op grond waarvan de Commissie jegens verzoeker aansprakelijk zou zijn.

39 Anderzijds staat vast, dat de geretoucheerde kopieën die aan personeelsleden van de dochterondernemingen van La Roche zijn gegeven, La Roche in staat hebben gesteld om verzoeker als de voornaamste verdachte aan te wijzen toen zij aangifte deed bij het Zwitserse openbaar ministerie. Indien verzoeker is gearresteerd en de politie en de Zwitserse rechterlijke instanties bovendien over belangrijk bewijsmateriaal tegen hem beschikten, is dit dan ook een gevolg van het feit dat die documenten uit handen waren gegeven.

40 Uit het dossier blijkt, dat de Commissie zich er ten volle rekenschap van gaf dat, indien de door verzoeker verstrekte fotokopieën aan La Roche werden gegeven, het gevaar bestond dat de onderneming de identiteit van de informant zou achter-

halen. Om die reden hebben de ambtenaren van de Commissie van de dochterondernemingen te Parijs en te Brussel eerst andere kopieën van de betrokken documenten proberen te verkrijgen. Toen die poging was mislukt, heeft de Commissie nieuwe kopieën van die documenten gemaakt, welke volgens haar het minst gemakkelijk tot de ontdekking van de identiteit van de informant konden leiden: daarbij zorgde zij ervoor dat uit die kopieën alles werd verwijderd wat volgens haar de bron van de documenten aan het licht kon brengen. Doch aangezien zij de praktijken van La Roche met betrekking tot de verspreiding van de betrokken documenten binnen de onderneming niet kende, kon de Commissie er niet zeker van zijn, dat deze voorzorgen volstonden om elk gevaar uit te sluiten dat verzoeker aan de hand van de aan La Roche gegeven kopieën zou worden geïdentificeerd. De Commissie is dus in ieder geval onvoorzichtig geweest door die kopieën aan La Roche te geven zonder verzoeker daarin te kennen.

41 Het kan evenwel in het midden worden gelaten of, gezien de situatie op dat ogenblik en met name de informatie waarover de Commissie beschikte, het overhandigen van de documenten aan La Roche op zichzelf reeds de Commissie aansprakelijk kan maken voor de gevolgen van het feit dat verzoeker als de informant is geïdentificeerd. Ofschoon de Commissie op het ogenblik waarop zij die documenten uit handen gaf, mogelijk niet behoefde te beseffen aan welk ernstig gevaar zij verzoeker blootstelde, wist zij in ieder geval na het bezoek van Dr. Alder op 8 november 1974 genoeg om zich daarvan rekenschap te geven. Na dit bezoek wist de Commissie namelijk, dat La Roche per se wilde achterhalen, hoe de Commissie in het bezit van de betrokken documenten was gekomen, en dat zij aanstalten maakte om tegen de informant een aanklacht in te dienen op grond van artikel 273 van het Zwitserse strafwetboek, waarvan Dr. Alder zelfs nog de inhoud had verduidelijkt. De Commissie wist eveneens dat, indien zij de identiteit van de informant bekend maakte, zij in ruil daarvoor van La Roche de toezegging kon verkrijgen dat niets tegen hem zou worden ondernomen. Van die mogelijkheid kon zij evenwel geen gebruik maken zonder de instemming van verzoeker.

42 Onder die omstandigheden mocht de Commissie niet eenvoudig aannemen, dat het onwaarschijnlijk was dat verzoeker zou worden geïdentificeerd, dat hij waarschijnlijk nooit naar Zwitserland zou terugkeren en dat de Zwitserse autoriteiten in elk geval niet van zins waren tegen hem een strafvervolging in te stellen. De Commisie was daarentegen verplicht, alles in het werk te stellen om verzoeker te waarschuwen en hem zodoende in staat te stellen zelf de voorzieningen te treffen die in het licht van de door Dr. Alder verstrekte informatie geboden waren, alsook met verzoeker te overleggen welke gedragslijn moest worden gevolgd met betrekking tot de voorstellen van Dr. Alder.

43 Ofschoon verzoeker geen precies adres had achtergelaten, dat de Commissie in staat had gesteld gemakkelijk met hem in contact te treden, had hij in zijn brief van 25 februari 1973 reeds zijn voornemen te kennen gegeven in Italië, in de buurt van Rome, een eigen vleesbedrijf op te zetten. Zelfs zonder verdere gegevens had de Commissie op basis van deze informatie nadere inlichtingen kunnen inwinnen ten einde verzoekers verblijfplaats te ontdekken. Vaststaat evenwel dat de Commissie zelfs niet heeft getracht verzoeker op te sporen, ofschoon zij bijna een maand liet verstrijken voordat zij Dr. Alder op de hoogte bracht van haar definitieve weigering om over de herkomst van de documenten in haar bezit te spreken, op welke weigering La Roche reageerde met het indienen van een strafklacht bij het Zwitserse openbaar ministerie.

44 Bijgevolg moet worden geconcludeerd dat de Commissie, door niet alles te doen wat redelijkerwijs in haar vermogen lag om de informatie waarover zij na het bezoek van Dr. Alder op 8 november 1974 beschikte aan verzoeker door te geven, ofschoon zij door die informatie door te geven de schade die kon voortvloeien uit het feit dat verzoekers identiteit aan de hand van de door haar aan La Roche gegeven documenten aan het licht was gebracht, had kunnen voorkomen of althans beperken, jegens verzoeker aansprakelijk is ter zake van die schade.

b) *De verplichting om verzoeker te adviseren omtrent het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens*

45 Verzoeker voert als laatste middel aan dat de Commissie, door in april 1975 op zich te nemen Dr. Bollag te adviseren over de voorbereiding van verzoekers verdediging, jegens verzoeker een zorgplicht op zich had genomen, bestaande in het verstrekken van behoorlijk deskundig advies. Door verzoeker niet tijdig te wijzen op zijn recht om een verzoekschrift in te dienen bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens, zou de Commissie die plicht niet zijn nagekomen.

46 De Commissie voert aan, dat zij zich nooit ertoe heeft verbonden, verzoeker of diens advocaat te adviseren omtrent de mogelijkheid om een verzoekschrift in te dienen bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens. Zij zou slechts de kosten van verzoekers verdediging voor haar rekening hebben genomen en het verstrekken van advies aan zijn advocaten hebben overgelaten.

47 Verzoeekers betoog is klaarblijkelijk ongegrond. Uit de informatie waarover het Hof beschikt en met name uit de getuigenverklaring van Dr. Portmann blijkt, dat verzoeker voor zijn verdediging zelf advocaten had geëngageerd en zij enkel van hem instructies ontvingen. De Commissie heeft enkel de gevraagde inlichtingen,

inzonderheid betreffende de vrijhandelsovereenkomst EEG-Zwitserland, verstrekt en voorts de gerechtskosten betaald. Het Hof is van oordeel, dat op de Commissie geen andere verplichting rustte en zij derhalve niet nalatig is geweest door verzoekers advocaten geen concrete instructies voor zijn verdediging te geven en verzoeker daaromtrent evenmin rechtstreeks te adviseren.

De verjaring van verzoekers vordering

48 Volgens de Commissie is verzoekers vordering in ieder geval verjaard op grond van artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG. Alle feiten waarop verzoeker zijn vordering heeft gebaseerd, zouden meer dan vijf jaar vóór de instelling van zijn beroep hebben plaatsgevonden. Naar het oordeel van de Commissie vereist artikel 43 niet, dat verzoeker die feiten tijdig kende. In ieder geval zou verzoeker voldoende kennis van bedoelde feiten hebben gehad om voor zijn eventuele rechten op te komen, nadat hij de informatie had ontvangen die de Zwitserse politie hem tijdens zijn verhoor had verstrekt, en uiterlijk toen hij de vonnissen van de Zwitserse rechterlijke instanties onder ogen kreeg.

49 Verzoeker stelt, dat hij van de feiten waarop hij zijn vordering baseert, ruwweg eerst in 1980 kennis heeft gekregen, nadat zijn nieuwe advocaat, Dr. Dieffenbacher, de gelegenheid had gehad om de stukken betreffende het strafproces te bestuderen. Aan hetgeen de Zwitserse politie hem had verteld, zou hij geen geloof hebben gehecht en hij zou niet in staat zijn geweest om de vonnissen van de Zwitserse rechterlijke instanties te lezen, daar deze in het Duits waren gesteld. In ieder geval zou hij onmogelijk op de hoogte kunnen zijn geweest van de gebeurtenissen tijdens het bezoek van Dr. Alder aan de Commissie op 8 november 1974.

50 Artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG bepaalt: „De vorderingen tegen de Gemeenschap inzake niet-contractuele aansprakelijkheid verjaren vijf jaar na het feit, dat tot deze vordering aanleiding heeft gegeven." Deze bepaling dient aldus te worden uitgelegd, dat het verstrijken van de verjaringstermijn niet aan de gelaedeerde kan worden tegengeworpen, wanneer deze niet tijdig heeft kunnen kennis nemen van het feit dat de schade heeft doen ontstaan, en daardoor niet over een redelijke termijn heeft kunnen beschikken om zijn vordering vóór het verstrijken van de verjaringstermijn bij het Hof of bij de betrokken instelling in te dienen.

51 Er zij hier aan herinnerd, dat het Hof zijn conclusie ten aanzien van de aansprakelijkheid van de Gemeenschap heeft gebaseerd op de omstandigheid, dat de Com-

missie niet heeft getracht om na het bezoek van Dr. Alder op 8 november 1974 verzoeker te waarschuwen en te raadplegen. Op grond van de aan het Hof meegedeelde gegevens staat vast, dat verzoeker eerst tijdens de instructie van de onderhavige zaak van die gebeurtenis heeft kunnen kennis nemen, aangezien het bezoek van Dr. Alder voor het eerst werd vermeld in het verweerschrift van de Commissie. Bijgevolg heeft hij vóór de normale datum waarop de verjaringstermijn verstreek, niet de mogelijkheid gehad de Gemeenschap uit dien hoofde aansprakelijk te stellen.

52 Mitsdien moet de exceptie van de Commissie worden verworpen.

De schadevergoeding

53 Op grond van het voorgaande moet worden geconcludeerd, dat de Gemeenschap in beginsel verplicht is om de schade te vergoeden die is ontstaan doordat met behulp van de door de Commissie aan La Roche gegeven documenten verzoekers identiteit is achterhaald. Evenwel moet worden erkend, dat de omvang van de aansprakelijkheid van de Commissie door verzoekers eigen nalatigheid wordt verminderd. Verzoeker heeft namelijk de Commissie niet meegedeeld, dat zijn identiteit als de informant uit de documenten kon worden afgeleid, ofschoon hij het best in staat was zich van dit risico rekenschap te geven en het te vermijden. Evenmin heeft hij de Commissie gevraagd hem op de hoogte te houden van het verloop van het onderzoek tegen La Roche en met name van de wijze waarop de documenten daarvoor eventueel zouden worden gebruikt. Ten slotte is hij naar Zwitserland teruggekeerd zonder ter zake enige inlichtingen in te winnen, ofschoon hij moet hebben beseft aan welke gevaren hij zich, gelet op de Zwitserse wetgeving, door zijn handelwijze jegens zijn voormalige werkgever had blootgesteld.

54 Bijgevolg heeft verzoeker in belangrijke mate bijgedragen tot de schade die hij heeft geleden. Gelet op de handelwijze van de Commissie enerzijds en van verzoeker anderzijds, acht het Hof het billijk de verantwoordelijkheid voor deze schade gelijkelijk tussen partijen te verdelen.

55 Uit het vorenoverwogene volgt, dat de Commissie moet worden veroordeeld tot vergoeding van 50% van de schade die verzoeker heeft geleden doordat hij kon worden aangewezen als degene van wie de informatie betreffende de mededingingsvervalsende praktijken van La Roche afkomstig was. Het beroep dient voor het overige te worden verworpen. De hoogte van de schadevergoeding zal door partijen in gemeen overleg of, bij gebreke van overeenstemming, door het Hof worden vastgesteld.

HET HOF VAN JUSTITIE,

alvorens recht te doen, verstaat:

1) **De Commissie wordt veroordeeld tot vergoeding van 50% van de schade die verzoeker heeft geleden doordat hij kon worden aangewezen als degene van wie de informatie afkomstig was op grond waarvan de Commissie aan verzoekers voormalige werkgever, de Zwitserse vennootschap Hoffmann-La Roche, een geldboete heeft opgelegd wegens bepaalde mededingingsvervalsende praktijken.**

2) **Het beroep wordt voor het overige verworpen.**

3) **Binnen een termijn van negen maanden na de uitspraak van dit arrest zullen partijen het Hof het in gemeen overleg vastgestelde bedrag van de schadevergoeding meedelen.**

4) **Bij gebreke van overeenstemming zullen partijen het Hof binnen deze termijn hun door berekeningen gestaafde conclusies doen toekomen.**

5) **De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.**

Mackenzie Stuart Everling Bahlmann Joliet

Bosco Koopmans Due Galmot O'Higgins

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 7 november 1985.

De griffier

P. Heim

De president

A. J. Mackenzie Stuart